

Univerzita Karlova v Praze
Právnická fakulta

Ing. Jan Sadílek

Právní úprava likvidace obchodní společnosti

Diplomová práce

Vedoucí diplomové práce: JUDr. Marie Zahradníčková, CSc.

Katedra obchodního práva

Datum vypracování práce: 22. 3. 2015

Prohlašuji, že předloženou diplomovou práci jsem vypracoval samostatně a že všechny použité zdroje byly řádně uvedeny. Dále prohlašuji, že tato práce nebyla využita k získání jiného nebo stejného titulu.

Ing. Jan Sadílek

Poděkování:

Rád bych poděkoval vedoucí diplomové práce JUDr. Marii Zahradníčkové, CSc., za její odborné vedení, poskytnuté připomínky a cenné rady.

Obsah

1. Úvod.....	1
2. Prameny právní úpravy likvidace	3
3. Zrušení obchodní společnosti	7
3.1 Zrušení obchodní společnosti právním jednáním	7
3.2 Zrušení obchodní společnosti rozhodnutím orgánu veřejné moci	8
3.3 Zrušení obchodní společnosti ostatními způsoby	11
3.4 Prohlášení obchodní společnosti za neplatnou	12
3.5 Nemožnost zrušení obchodní společnosti.....	14
4. Likvidace obchodní společnosti.....	16
4.1 Obecně o likvidaci	16
4.2 Účel likvidace	18
4.3 Průběh likvidace	20
4.4 Zpeněžení likvidační podstaty	22
4.5 Rozdělení likvidačního zůstatku.....	24
4.6 Insolvenční řízení a likvidace	26
4.7 Zvláštní postup likvidace po postupu dle insolvenčního zákona.....	29
5. Ukončení likvidace	32
5.1 Konečná zpráva o průběhu likvidace.....	32
5.2 Archivace dokumentů	34
5.3 Změna rozhodnutí o zrušení obchodní společnosti.....	35
5.4 Zjištění doposud neznámého majetku.....	36
5.5 Zánik a obnovení obchodní společnosti.....	38
6. Likvidátor.....	41
6.1 Osoba likvidátora.....	41

6.2 Odměna likvidátora.....	42
6.3 Povolání likvidátora do funkce	45
6.4 Likvidátor v praxi	48
6.5 Pracovně právní vztahy a likvidace	50
7. Závěr	52
Seznam zkratk	56
Seznam použité literatury	57
Abstrakt.....	59
Legal regulations of liquidation of a company	60
Abstract	60
Seznam klíčových slov	61

1. Úvod

Diplomová práce se věnuje právní úpravě likvidace obchodní společnosti. Likvidace představuje jev, který je jak právní, tak i ekonomický a v rámci podnikatelského prostředí se běžně vyskytuje, jelikož s podnikáním sebou nese krom zisků i mnohá rizika a úskalí. Práce se zabývá rovinou právní, kdy je cílem vymežit pojem likvidace a zabývat se procesem likvidace v nové právní úpravě, která je účinná od 1. 1. 2014, zhodnotit tuto úpravu, provést srovnání a najít odlišnosti od přechozí úpravy, která byla zakotvena především v obchodním zákoníku (zákon č. 513/1991 Sb.). Nalezené odlišnosti a novinky následně vyložit a pokusit se odstranit interpretační nejasnosti. Dále se pokusit navrhnout vhodné změny de lege ferenda.

Práce se skládá, mimo úvodu a závěru, z pěti kapitol, kdy první kapitola se zabývá právní úpravou likvidace, zejména jejím vývojem, který vyvrcholil přijetím nového občanského zákoníku č. 89/2012 Sb. a zákona o obchodních korporacích č. 90/2012 Sb. Je totiž nutné znát celkový kontext vývoje občanského a obchodního práva, pro lepší pochopení institutu likvidace. Nutno říci, že minulá právní úprava institutu likvidace vycházející z obchodního zákoníku byla považována za zdařilou a propracovanou a byla ve velké míře převzata.

Zrušení obchodní společnosti je základním předpokladem likvidace vyjma případů, kdy je soudem prohlášena za neplatnou, proto se další kapitola zabývá způsoby zrušení obchodní společnosti, které zahrnují právní jednání, rozhodnutí orgánu veřejné moci, uplynutí doby a dosažení účelu.

Třetí kapitola se zabývá samotným účelem a průběhem likvidace spolu se zpeněžením a následným rozdělením likvidační podstaty, se zmínkou o vztahu likvidace a insolvenčního řízení, jelikož tyto instituty jsou si podobné a v některých případech na sebe navazují.

V další kapitole jsou již popsány závěrečné kroky likvidátora jako závěrečná zpráva o průběhu likvidace, archivace dokumentů a návrh na výmaz z obchodního rejstříku.

S tím bylo nutné se zabývat možností změny rozhodnutí o zrušení a obnovy obchodní společnosti v případě nově objeveného majetku či v jiných případech.

Poslední kapitola se zabývá samotnou osobou likvidátora i z hlediska jeho praktické činnosti. To zahrnuje předpoklady pro výkon funkce likvidátora, jeho povolání, ať již rozhodnutím orgánu obchodní společnosti nebo soudu, které zahrnuje i možnost povolání bez souhlasu likvidátora. S likvidací je mnohdy spojena i náročná práce likvidátora, a proto tato kapitola zahrnuje i mechanismy jeho odměňování a úhrady nákladů, které mu vznikly. Poslední část obsahuje drobný vhled do problematiky pracovněprávních vztahů při likvidaci.

Vzhledem k novosti právní úpravy bylo množství odborné literatury a odborných článků na téma likvidace velmi omezeno. Ovšem vzhledem k podobnosti staré a nové úpravy tohoto institutu bylo možné v této práci vyjít i z odborné literatury a judikatury zabývajících se likvidací, které se týkaly zrušeného obchodního zákoníku. Jako stěžejní literaturou pro novou právní úpravu byla publikace z edice Velké komentáře (LAVICKÝ Petr, 2014), která pomohla rozklíčovat nové instituty a vnést zajímavé úhly pohledu, byť se spíše zabývala právní úpravou likvidace právnických osob.

Zákon o obchodních korporacích ve svém § 1 rozděluje obchodní korporace na obchodní společnosti a družstva. Předmětem této práce jsou obchodní společnosti, které se dále člení na osobnostní společnosti, což je veřejná obchodní společnost a komanditní společnost a kapitálové společnosti, což je společnost s ručením omezeným a akciová společnost. Dále mezi obchodní společnosti patří evropská společnost a evropské hospodářské zájmové sdružení, ale těmto se práce nevěnuje.

2. Prameny právní úpravy likvidace

Obchodní právo na území České republiky bylo a je ovlivněno rakouským a německým právem. První úpravou obchodního práva byl zákon č. 1/1863 ř. z., obecný zákoník obchodní, který byl recepcí práva po roce 1918 převzat do československého právního řádu. Další změny nastaly až po roce 1948, kdy docházelo k podstatným změnám v právním řádu vlivem politických změn. Pokusy o změny obchodního práva zde byly i před druhou světovou válkou, avšak nebyly dokončeny, tudíž ke zrušení došlo až přijetím nového občanského zákoníku č. 141/1950 Sb. Významnou změnu přinesly až události revolučního roku 1989, kdy byl po rozsáhlých odborných debatách přijat důvěrně známý obchodní zákoník č. 513/1991 Sb., reagující na přechod k tržní ekonomice. Již v této době se začalo hovořit o nutnosti rekodifikace soukromého práva. Místo toho v následujících letech proběhla řada novel, jak v rámci obchodního zákoníku, tak na poli občanského zákoníku z roku 1964. Velký počet novel byl dán i požadavkem na harmonizaci v rámci našeho členství v Evropské unii.

Z hlediska institutu likvidace byla důležitá novela realizovaná zákonem č. 370/2000 Sb., která odstranila řadu problémů a pochybností (okamžik zahájení a ukončení likvidace, odvolání likvidátora v rámci likvidace společnosti s ručením omezeným). *„Zákon 370/2000 Sb. provedl významný průlom do našeho právního myšlení, jestliže umožnil prorazit bariéru ukončené likvidace, tak bariéru zániku právní osobnosti obchodní společnosti na základě jejího výmazu z obchodního rejstříku.“¹*

Za první obecný občanský zákoník, platný na dnešním území České republiky, lze považovat tzv. josefínský občanský zákoník z roku 1786. Podstatnou změnu přinesl až všeobecný zákoník občanský (ABGB) z roku 1811, který u nás platil až do roku 1950 a je považován za velice kvalitní dílo, o čemž svědčí i fakt, že platí v určité podobě a po novelách v Rakousku a Lichtenštejnsku dodnes. Snahy o jeho rekodifikaci zde byly už od roku 1920, ale nebyly dokončeny v plné šíři a zastavily se s vypuknutím druhé světové války. Po roce 1948 bylo přikročeno k rekodifikaci po vzoru sovětského práva, kdy se na soukromoprávní oblast uplatňovaly principy a metody veřejného práva.

¹ Pelikánová, I., Komentář k obchodnímu zákoníku, 2. díl, 3. přepracované a doplněné vydání, Praha: ASPI Publishing, s.r.o., 2004, str. 390

Po přijetí tzv. ústavy vítězného února (zákon č. 100/1960 Sb.) a rozhodnutích ÚV KSČ bylo ustanoveno směřování nové úpravy socialistického práva, které s sebou neslo oslabení role občanského zákoníku a vytvoření dalších kodexů. To představovalo podklad pro vytvoření občanského zákoníku z roku 1964, kde byl teoretickou koncepcí marxismus leninismus.

Po listopadu 1989, kdy se změnily společenské, ekonomické a politické podmínky, bylo zřejmé, že dosavadně platný občanský zákoník již nevyhovuje a použitelné jsou pouze tři z osmi částí za podmínky rozsáhlých změn. Zákonem č. 509/1991 Sb. byla přijata rozsáhlá novela, která měla být dočasným překlenutím mezi starou a budoucí úpravou. K nové kodifikaci však nebylo přikročeno a během následujících dvaceti let byla přijata řada novel, která občanský zákoník přizpůsobovala potřebám nové doby a našeho začlenění do Evropské unie.

V devadesátých letech minulého století byl vypracován první návrh nového občanského zákoníku, a to pod vedením profesora Františka Zoulíka, avšak záměr nebyl realizován. K obnovení prací došlo až za ministra spravedlnosti Otakara Motejla v roce 2000. Ke schválení věcného záměru došlo v roce 2001. Za hlavního autora lze označit prof. Karla Eliáše a v případě zákona o obchodních korporacích doc. Bohumila Havla.

Obecnou úpravu institutu likvidace obchodních společností upravovaly § 70 až § 75b ObchZ, ale šlo je využít i na likvidaci jiných právnických osob. Samozřejmě tato ustanovení doplňovala řada speciálních ustanovení u jednotlivých typů obchodních společností. Likvidaci jiných typů právnických osob, než jsou obchodní společnosti, byla řešena odkazem na přiměřené použití úpravy stanovené v obchodním zákoníku pro likvidaci obchodních společností v ustanovení § 20a odst. 4 ObčZ 1964. Specifika likvidace byla dále definována v úpravě jednotlivých obchodních společností, a to následovně: veřejnou obchodní společnost v § 88 až § 92 ObchZ, § 102 až § 104 ObchZ pro komanditní společnost, § 151 až § 153 ObchZ pro společnost s ručením omezeným a § 218 až § 220 ObchZ pro akciovou společnost.

Dříve při řešení otázek, které souvisely s podnikáním, bylo nutné použít jak občanský zákoník, tak i obchodní zákoník. Často si jednotlivá ustanovení konkurovala, což mohlo

být pro laickou veřejnost matoucí. Jako příklad lze uvést, že v obou kodexech existovala vlastní úprava promlčení a běhu promlčecích lhůt, úprava smluvní pokuty a náhrady škody nebo i rozdílnost v kupní smlouvě, kdy v rámci obchodního zákoníku bylo možné převést věc od nevlastníka, zatímco při uzavření v rámci občanského zákoníku to možné nebylo. Matoucí pro laiky se mohl zdát i speciální vztah k občanskému zákoníku, kdy pro vztahy, které neupravoval obchodní zákoník, se použil občanský zákoník a pro vztahy, které částečně upravoval obchodní zákoník, se ve zbytku použil občanský zákoník a konečně, co upravoval komplexně obchodní zákoník, tak se neužil občanský zákoník.

Do 31. 12. 2013 se likvidace obchodních společností řídila obchodním zákoníkem č. 513/1991 Sb. a od 1. 1. 2014 došlo k zásadní změně, jelikož vstoupila v účinnost komplexní úprava občanského a obchodního práva ve třech hlavních předpisech: občanský zákoník (zákon č. 89/2012 Sb.), zákon o obchodních korporacích (zákon č. 90/2012 Sb.) a zákon o mezinárodním právu soukromém (zákon č. 91/2012 Sb.).

Došlo tedy k celkové rekonstrukci, kdy základním právním předpisem soukromého práva se stal nový občanský zákoník (zákon č. 89/2012 Sb.) a stávající obchodní zákoník byl zcela zrušen. Na tento nový občanský zákoník navazují speciální úpravy jednotlivých oblastí soukromého práva, což představuje právě i obchodní právo resp. právo obchodních společností v zákoně o obchodních korporacích. V jeho rámci nedošlo k zásadním změnám a diskontinuitě jako v případě práva občanského. Mnohá ustanovení a principy byly přejaty, byť došlo k jejich drobné úpravě či přeformulování. Za předmět zákona o obchodních korporacích lze považovat úpravu obchodních společností a otázky korporátního práva.

Oba nové zákony se vzájemně prolínají - občanský zákoník upravuje právnické osoby obecně i právní postavení podnikatelů a představuje obecný předpis, a tudíž se užije v případech, kdy zákon o obchodních korporacích neupravuje určitou otázku. Naopak v některých případech zákon o obchodních korporacích obsahuje svou speciální úpravu, která vyloučí aplikaci obecné úpravy.

Otázky, které jsou společné všem právnickým osobám a vztahují se i na obchodní společnosti, upravují § 118 ObčZ a následující. Jedná se zejména o založení, vznik a registraci. Dále název, sídlo a účel v ustanovení § 132 až § 145 ObčZ. Organizační struktura právnických osob je řešena v § 151 a následující ObčZ. V neposlední řadě zrušení a přeměny právnických osob, které se týkají i obchodních společností, v § 168 a následující ObčZ. Pro účely této práce je stěžejní likvidace právnických osob v § 187 až § 209 ObčZ. Na tuto obecnou úpravu právnických osob navazuje obecná úprava korporací, jakožto společenství osob v § 210 ObčZ a následující. Tato ustanovení vymezují korporace a zásady chování členů korporace. § 420 ObčZ a následující upravují pojem podnikatele a podnikání včetně jeho zastupování a zákazu konkurence (§ 432 ObčZ). Zákon o obchodních korporacích se likvidací zabývá v § 37 až § 39 ZOK, kde je řešen podíl na likvidačním zůstatku a hlavně v § 93 a § 94 ZOK, který upravuje zrušení a zánik obchodní korporace a obsahuje ustanovení o likvidaci. Úprava jednotlivých obchodních společností pak definuje odlišnosti či specifika likvidace.

3. Zrušení obchodní společnosti

3.1 Zrušení obchodní společnosti právním jednáním

Založením obchodní společnosti můžeme rozumět okamžik pořízení zakladatelského dokumentu, ať už se jedná o uzavření společenské smlouvy, přijetí stanov či podpisu zakladatelské listiny v případě jednoho společníka. Pro všechny zakladatelské dokumenty se v případě obchodních společností dle § 6 ZOK vyžaduje písemná forma s úředně ověřenými podpisy společníků. Pro kapitálové obchodní společnosti, tedy společnost s ručením omezeným a akciovou společnost se navíc dle § 8 odst. 1 ZOK vyžaduje i forma veřejné listiny. Veřejnou listinou se dle závěrečných ustanovení zákona o obchodních korporacích myslí notářský zápis². Toto založení představuje formu právního jednání. A právním jednáním opačného charakteru je také možné obchodní společnost zrušit.

Mezi právní jednání patří samozřejmě i dohody. Dohody o zrušení obchodní společnosti se uplatní tam, kde není v působnosti nejvyššího orgánu společnosti její zrušení nebo ani takový orgán neexistuje. Příkladem může být veřejná obchodní společnost a komanditní společnost, kterou lze zrušit dohodou všech společníků. Jen pro úplnost je nutné zmínit, že tito společníci jsou sice dle § 44 odst. 1 ZOK nejvyšším orgánem společnosti, ale v tomto případě nejedná o rozhodnutí nejvyššího orgánu, byť by se tak mohlo zdát.

Zákon sám připouští v § 241 odst. 1 ZOK, v případě společnosti s ručením omezeným zrušení společnosti dohodou všech jejích členů. Dohoda musí mít formu veřejné listiny a dle § 776 odst. 2 ZOK je tím myšlen notářský zápis.

Nejvyšší orgán obchodní společnosti může svým jednáním rozhodnout o zrušení, ale vždy je nutné vědět, zda takto závažné rozhodnutí patří do působnosti tohoto orgánu. V případě společnosti s ručením omezeným se naskýtá možnost dle § 190 odst. 2 písmeno f) ZOK rozhodnout o zrušení společnosti s likvidací, ale za předpokladu, že tak určí společenská smlouva. Pokud toto společenská smlouva neobsahuje, valná hromada nemůže svým usnesením rozhodnout o zrušení společnosti a mohou tak učinit pouze společníci dohodou, jak je zmiňováno výše.

² § 776 odst. 2 ZOK

U akciové společnosti do působnosti valné hromady náleží dle § 421 odst. 2 písmeno j) ZOK rozhodnutí o zrušení společnosti s likvidací. Přijaté usnesení je bráno jako právní jednání vymezené v občanském zákoníku.³

3.2 Zrušení obchodní společnosti rozhodnutím orgánu veřejné moci

Občanský zákoník a další právní předpisy za orgán veřejné moci považují primárně soud. Rozhodnutí veřejné moci v rámci zrušení obchodní společnosti existuje dvojího charakteru – sankční a mimo sankční. V případě sankčního charakteru orgán veřejné moci rozhodl o zrušení z důvodu rozporu právního režimu obchodní společnosti s právními předpisy a je realizováno vždy jen na základě úpravy uvedené v zákoně. A rozhodnutí orgánu veřejné moci o zrušení obchodní společnosti na jiném základě.

Obecnou právní úpravu zrušení právnické osoby, která se vztahuje i na obchodní společnosti, orgánem veřejné moci, respektive soudem, nalezneme v občanském zákoníku v ustanovení § 172. Pro zrušení obchodních korporací, a tedy obchodní společnosti, bude stěžejní speciální úprava k obecné úpravě a tou je § 93 ZOK. Ten na podmínky v obecné úpravě navazuje, když stanoví další podmínky pro soudní rozhodnutí o zrušení obchodní korporace.

Dle obecné úpravy v § 172 ObčZ může soud na návrh rozhodnout o zrušení právnické osoby, tedy i obchodní korporace, pokud vyvíjí nezákonnou činnost v takové míře, že to závažným způsobem narušuje veřejný pořádek nebo již nadále nesplňuje předpoklady vyžadované pro vznik obchodní společnosti zákonem či nemá déle než dva roky statutární orgán schopný usnášet se. Tento návrh pro soud musí podat osoba, která osvědčí právní zájem. Soud má ovšem možnost zahájit řízení i bez návrhu. V případě § 93 ZOK toliko na návrh.

V případě zmiňovaného ustanovení zákona o obchodních korporacích podává návrh osoba, která má na zrušení obchodní společnosti právní zájem. Návrh může podat i státní zastupitelství. Podmínkou je, že na tom shledá závažný veřejný zájem. Soud zruší obchodní společnost a nařídí její likvidaci, pozbyla-li všechna podnikatelská

³ ČÁP, Zdeněk a Jan HEJDA. Zákon o obchodních korporacích: výklad jednotlivých ustanovení včetně návaznosti na české a evropské předpisy. Praha: Linde Praha, 2013, str. 474

oprávnění nebo není-li schopna po dobu delší než 1 rok vykonávat svou činnost a plnit tak svůj účel či nemůže vykonávat svou činnost pro nepřekonatelné rozpory mezi společníky nebo provozuje činnost, kterou podle jiného právního předpisu mohou vykonávat jen fyzické osoby, bez pomoci těchto osob.⁴ V případě, že je obchodní společnost založena za účelem správy vlastního majetku či za jiným než podnikatelským účelem, může pozbyt všechna podnikatelská oprávnění, aniž by se vystavila riziku zrušení obchodní společnosti. Činností dle jiného právního předpisu je myšlena činnost v rámci § 11 ŽZ. Pokud obchodní společnost nebude spolupracovat s příslušnou osobou, i když to zákon vyžaduje, může být zrušena.

Mnohé důvody, pro které může být obchodní společnost zrušena, jsou odstranitelné a nebylo by na místě tyto společnosti ihned rušit. I zákonodárce na toto pamatoval, o čemž svědčí zakotvení v § 172 odst. 2 ObčZ. Je otázkou, který důvod zákonodárce myslí v první větě předmětného ustanovení. Zda důvody v § 172 odst. 1 ObčZ či jiné. Z doslovného a systematického výkladu lze dojít k tomu, že se jedná o kterýkoliv důvod zrušení, tedy i důvody v jiných právních předpisech, jako je například zákon o obchodních korporacích. Soud učiní tedy výzvu k odstranění nedostatků, kde obligatorním obsahem je sdělení důvodu a nedostatků, pro které má být obchodní společnost zrušena. Z výzvy může být tedy patrné, jakým způsobem lze nedostatky odstranit, ale soud nemá nahrazovat činnost právníků či advokátů a stanovovat přesný postup a proces nebo formu nápravy. Lhůta pro nápravu je stanovena v obecné rovině jako přiměřená. Zde soud musí přihlídnout vždy individuálně ke každému případu, pro který může dojít ke zrušení. Odstranění některých nedostatků je mnohdy vázáno na zákonem stanovené lhůty, musí se přihlídnout k velikosti obchodní společnosti apod. Tato lhůta je tzv. soudcovská a lze ji i opakovaně prodloužit.

Právní úpravy jednotlivých obchodních společností obsahují další důvody, pro které se lze u soudu domáhat zrušení společnosti. Například společník společnosti s ručením omezeným se může domáhat jejího zrušení u soudu z důvodů a za podmínek určených společenskou smlouvou.⁵

⁴ § 93 ZOK

⁵ § 241 odst. 2 ZOK

Společník veřejné obchodní společnosti může podat návrh, aby soud tuto společnost zrušil, jsou-li pro to důležité důvody, zejména porušuje-li jiný společník zvlášť závažným způsobem své povinnosti nebo není-li možné dosáhnout účelu, pro který byla společnost založena.⁶

V případě smrti jednatele, odstoupení nebo odvolání z funkce anebo jiného ukončení jeho funkce, zvolí valná hromada do 1 měsíce nového jednatele. Pokud tak nebude učiněno, tak i bez návrhu může soud společnost zrušit.⁷

Obdobná konstrukce je v případě člena představenstva u akciové společnosti nebo člena dozorčí rady.⁸

Ke zrušení obchodní společnosti může dojít v rámci trestu uděleného soudem na základě zákona o trestní odpovědnosti právnických osob a řízení proti nim (zákon č. 418/2011 Sb.). Tento zákon v § 15 odst. 1 písm. a) specifikuje druhy trestů, přičemž ten nejpřísnější spočívá ve zrušení právnické osoby respektive obchodní společnosti. Soud tento trest může udělit právnické osobě, a tedy obchodní společnosti, se sídlem v České republice, pokud její činnost spočívala zcela nebo převážně v páčání trestného činu nebo trestných činů. Trest zrušení právnické osoby nelze uložit, vylučuje-li to povaha právnické osoby.⁹ U obchodní společnosti je možné zrušení vždy.

Důležitý je také okamžik, ve kterém dochází ke zrušení obchodní společnosti s likvidací. Zde má soud dvě možnosti. První je okamžik právní moci rozhodnutí a druhou den pozdější, který uvede soud v tomto rozhodnutí. Druhá možnost dává větší právní jistotu a pro třetí osoby je lepší pro jejich orientaci, ale na druhou stranu obsahuje i riziko, že právní moc nastane až po tomto datu.

Věcně příslušným k rozhodnutí o zrušení obchodní společnosti v prvním stupni bude krajský soud, který rozhoduje ve statusových věcech včetně jejich zrušení¹⁰.

⁶ § 115 odst. 1 ZOK

⁷ § 198 odst. 1 a 3 ZOK

⁸ § 443 a § 453 ZOK

⁹ § 16 odst. 1 TOPO

¹⁰ § 3 odst. 2 písm.) ZŘS

3.3 Zrušení obchodní společnosti ostatními způsoby

Mezi ostatní způsoby můžeme dle § 168 a § 171 ObčZ řadit zrušení uplynutím doby, dosažením účelu, pro který byla ustavena a další důvody stanovené zákonem. Obecné důvody zrušení právnických osob, nejen tedy obchodních společností, stanovuje § 168 ObčZ, který nerozlišuje, zda se jedná o zrušení s likvidací či bez likvidace. § 178 ObčZ uvádí důvody zrušení právnické osoby s likvidací, ale toto ustanovení se jeví zčásti jako nadbytečné a duplicitní. Navíc zde můžeme spatřovat jistý rozpor v terminologii, kdy se jednou používá termín „založena“ a v druhém případě „ustavena“. *„Není tak systematicky odůvodněné, proč zákonodárce v daných ustanoveních odlišuje dosažení účelu, pro který byla právnická osoba ustavena, a dosažení účelu, pro který byla založena.“*¹¹

Obchodní společnost je možné založit na dobu určitou. Svůj záměr musí společníci vyjádřit ve společenské smlouvě či stanovách. Pokud se neuvede, na jaký čas je obchodní společnost založena, tak platí, že je založena na dobu neurčitou.¹² Jestliže je založena na dobu určitou, musí to být definováno přesně vymezeným časovým úsekem, ať již přesné datum nebo konkrétní lhůta v podobě let, měsíců a dnů. Specifická situace nastává v případě trestního stíhání obchodní společnosti dle zákona o odpovědnosti právnických osob a řízení proti nim. K tomuto tématu více uvádí kapitola 3.5.

Se založením obchodní společnosti souvisí i její účel, který je vyjádřen v předmětu její činnosti. Dosažení účelu představuje tedy jednu z možností limitace existence obchodní společnosti. Tento účel musí být vymezen ve společenské smlouvě či stanovách a musí být vyjádřen konkrétně, jelikož okamžik zrušení obchodní společnosti musí být konkrétní a jednoznačně určitelný. V praxi samozřejmě může nastat, že splnění definovaného účelu se stane vlivem nepředvídatelných okolností nemožným, což by znamenalo stálou existenci obchodní společnosti. K této podmínce existence se pak nepřihlíží.

¹¹ LAVICKÝ, Petr. Občanský zákoník I: obecná část (§ 1-654) : komentář. 1. vyd. Praha: C.H. Beck, 2014, str. 884

¹² § 124 ObčZ

Stanovení doby a účelu nelze považovat za neměnnou skutečnost. Jejich změnou lze zabránit, aby došlo ke zrušení obchodní společnosti z těchto důvodů. Rozhodnout o změně společenské smlouvy může valná hromada v případě společnosti s ručením omezeným, pokud tak určuje společenská smlouva dle § 190 odst. 2 písm. a) ZOK a valná hromada akciové společnosti může změnit stanovy dle § 421 odst. 2 písm. a) ZOK. V případě veřejné obchodní společnosti se mění společenská smlouva dohodou všech společníků, což definuje § 99 odst. 1 ZOK.

Občanský zákoník v ustanovení § 168 v poslední větě prvního odstavce předpokládá zrušení i z dalších důvodů stanovených zákonem. Pod tyto důvody se může zařadit například zrušení dle § 113 ZOK. Tento paragraf podává výčet různých důvodů, které mohou vést ke zrušení veřejné obchodní společnosti. Výčet ovšem nelze považovat za úplný, jelikož může být rozšířen o důvody, které jsou uvedeny ve společenské smlouvě. Tento výčet zahrnuje výpověď společníka, smrt společníka, zánik společníka jako právnické osoby, ale i například rozhodnutí o schválení oddlužení některého ze společníků, rozhodnutí postižením podílu některého společníka ve společnosti. Zrušení nenastává ovšem vždy. Dle druhého odstavce se ostatní společníci mohou do okamžiku předložení konečné zprávy o průběhu likvidace likvidátorem změnou společenské smlouvy dohodnout, že společnost trvá nadále i bez společníka, jehož se důvod zrušení týká.¹³

3.4 Prohlášení obchodní společnosti za neplatnou

Právní úprava neplatnosti obchodní korporace, která je definována v § 92 ZOK, navazuje na obecnou právní úpravu neplatnosti právnických osob v občanském zákoníku v § 129 ZOK. Zákon o obchodních korporacích rozšiřuje předpoklady neplatnosti o ty skutečnosti, které jsou specifické pro subjekty v rámci obchodního práva. Soud prohlásí obchodní společnost po jejím vzniku za neplatnou, když chybí zakladatelské právní jednání nebo zakladatelské právní jednání nemá náležitosti nezbytné pro právní existenci obchodní společnosti či právní jednání zakladatelů odporuje § 145 ObčZ nebo obchodní společnost založilo méně osob, než je k tomu

¹³ § 113 odst. 2 ZOK

podle zákona třeba.¹⁴ Nejedná se o prohlášení právního jednání za neplatné, ale o neplatnost právnické osoby respektive obchodní korporace jako takové. Dalším důvodem neplatnosti podle zákona o obchodních korporacích je nedodržení předepsané formy pořízení společenské smlouvy, nedodržení ustanovení o výši nejnižšího splacení základního kapitálu či zjištěná nezpůsobilost k právním jednáním všech zakládajících společníků.¹⁵

O právní jednání se nejedná, jestliže chybí vůle jednající osoby nebo nebyla projevna vůle vážně nebo pokud je toto jednání neurčité či nesrozumitelné, a nelze tak zjistit jeho obsah. Zakladatelské právní jednání musí mít tedy předepsané náležitosti a formu. Pod pojmem „náležitosti“, který je uveden v § 129 odst. 1 písm. b), můžeme rozumět obsahové (uvedení požadovaných skutečností v daném jednání) a formální. Právě formální náležitosti jsou spojeny s formou zakladatelského jednání, které je v případě obchodních korporací nutně písemné s úředně ověřenými podpisy (§ 6 ZOK) nebo je i nutná forma veřejné listiny. Úředně ověřené podpisy postačí u veřejné obchodní společnosti a u komanditní společnosti. Veřejná listina je nutná u kapitálových společnostech. Za další náležitosti považuje zákon o obchodních korporacích v zakládajícím právním jednání uvedení obchodní firmy, výši vkladů, celkovou výši upsaného základního kapitálu a předmět podnikání nebo činnosti.¹⁶

K založení veřejné obchodní společnosti je třeba dvou osob, jak definuje § 95 odst. 1 ZOK. Stejný počet osob je požadován u komanditní společnosti – jedna osoba musí být komanditista a druhá komplementář - § 118 odst. 1 ZOK. Pro založení kapitálových společností postačí pouze jedna osoba. Pokud není dodržen minimální počet osob, v případě osobních společností, soud tuto osobu prohlásí za neplatnou po jejím vzniku, a to i bez návrhu. Zákon nedefinuje situaci prohlášení právnické osoby za neplatnou pro případ založení více než maximálním počtem možných účastníků. To se ovšem netýká obchodní společnosti, jelikož novou právní úpravou byl maximální počet společníků ve společnosti s ručením omezeným odstraněn.

¹⁴ § 129 odst. 1 ObčZ

¹⁵ § 92 ZOK

¹⁶ § 92 odst. 2 ZOK

Vkladatel musí splnit svoji vkladovou povinnost ve lhůtě, kterou stanovuje buď zákon o obchodních korporacích, nebo společenská smlouva či stanovy. Pro jednotlivé formy obchodní korporace je míra splacení rozdílná. Pro společnost s ručením omezením je minimální výše 1 Kč. Společenská smlouva může stanovit vklad vyšší a definuje lhůtu pro splnění vkladové povinnosti, která je maximálně do 5 let ode dne vzniku společnosti nebo od převzetí vkladové povinnosti za trvání společnosti.¹⁷ U akciové společnosti je její založení účinné, splatil-li každý zakladatel případné emisní ážio a v souhrnu alespoň 30 % jmenovité nebo účetní hodnoty upsaných akcií v době určené ve stanovách.¹⁸ Pokud tato ustanovení o vkladu nejsou splněna, soud může obchodní společnost prohlásit za neplatnou dle § 92 odst. 1 b).

Dnem, kdy je obchodní společnost prohlášena za neplatnou, vstupuje do likvidace. Pokud to ale vyžaduje zájem věřitelů, tak existuje povinnost splacení emisního kurzu upsaných akcií této neplatné společnosti. Důkazní břemeno bude na těchto věřitelích.¹⁹

3.5 Nemožnost zrušení obchodní společnosti

Přijetí zákona o trestní odpovědnosti právnických osob a řízení proti nim se dá považovat za průlom v českém trestním právu, které bylo do této doby založeno na zásadě individuální trestní odpovědnosti fyzických osob, což vycházelo z evropské kontinentální tradice. Tento zákon umožňuje trestně stíhat i obchodní společnosti. Jako bezpečnostní mechanismus, který zabraňuje těmto společnostem vyhnout se jejich odpovědnosti dle tohoto zákona tím, že by byly zrušeny či přeměny, slouží § 32 TOPO.

Obchodní společnost, proti které bylo zahájeno trestní stíhání, je povinna neprodleně písemně oznámit státnímu zástupci a v řízení před soudem předsedovi senátu, že budou prováděny úkony směřující k jejímu zrušení, zániku nebo k přeměně, a to před provedením těchto úkonů, jinak jsou tyto úkony neplatné - § 32 odst. 1 TOPO. Přeměnou se v tomto případě nad rámec ObčZ rozumí i přemístění sídla obchodní společnosti do zahraničí, jelikož tímto způsobem by se dalo trestní stíhání značně zkomplikovat, z důvodů nutné následné součinnosti tamních orgánů.

¹⁷ § 150 odst. 1 ZOK

¹⁸ § 253 ZOK

¹⁹ ČÁP, Zdeněk a Jan HEJDA. Zákon o obchodních korporacích: výklad jednotlivých ustanovení včetně návaznosti na české a evropské předpisy. Praha: Linde Praha, 2013, str. 104

Obchodní společnost, proti které bylo zahájeno trestní stíhání, nemůže být do doby jeho pravomocného skončení zrušena a nemůže dojít k její přeměně, ani k jejímu zániku, s výjimkou případu, kdy by důsledky byly nepřiměřené povaze spáchaného trestného činu.

Společnost sama nebo jiná oprávněná osoba má možnost podat návrh na své zrušení či přeměnu a v přípravném řízení soudce a v řízení před soudem předseda senátu rozhodne, zda se tak může stát, ale zároveň mohou požadovat složení určité částky ve stanovené lhůtě, která by případně pokryla peněžité trest. Může také požadovat i jinou záruku.²⁰ Ke zrušení obchodní společnosti může dojít také v případě, že státní zástupce, a v řízení před soudem předseda senátu, nepodá příslušnému soudu návrh na vyslovení neplatnosti úkonů, které směřují k zrušení či přeměně dle § 32 odst. 4 TOPO.

Pokud je obchodní společnost založena na dobu určitou, tedy přesně určeným datem nebo vymezenou dobou od založení v rámci let, měsíců a dnů, tak v případě zahájení trestního stíhání této obchodní společnosti se na ni hledí jako by byla založena na dobu neurčitou, což definuje poslední věta § 32 odst. 2 TOPO. To stejné platí v případě, že je založena k dosažení určitého účelu.

Obchodní rejstřík nesmí zapsat takové zrušení nebo přeměnu a ani neprovede její výmaz bez povolení § 32 odst. 3 TOPO, avšak tento zápis či výmaz provede, jestliže se na provedené úkony hledí jako na platné dle § 32 odst. 4 TOPO.

²⁰ § 32 odst. 3 a 5 TOPO

4. Likvidace obchodní společnosti

4.1 Obecně o likvidaci

Likvidace je následkem zrušení obchodní společnosti, což představuje stejnou zásadu, která byla vyjádřena v občanském zákoníku z roku 1964 v ustanovení § 20a odst. 3. Likvidace nenavazuje na zrušení v případě, jestliže celé jmění zrušované obchodní společnosti nabývá právního nástupce nebo tak stanovuje zákon.²¹ Nabytí jmění obchodní společnosti je možné v rámci přeměn obchodních společností, čímž je myšlena fúze, rozdělení nebo i změna právní formy, avšak cílem diplomové práce je podrobit studiu likvidaci nikoliv přeměnu, proto nebude detailněji rozebírána. Tuto problematiku především upravuje občanský zákoník v § 174 až 184 a dále zákon č. 125/2008 Sb., o přeměnách obchodních společností a družstev. Po přeměně obchodní společnosti dochází ke zrušení, ale bez likvidace, jelikož veškeré jmění přechází na právního nástupce a neexistuje nic, co by mělo být likvidováno či tvořit likvidační zůstatek. Ustanovení § 169 ObčZ sice používá jednotné číslo – právního nástupce, ale lze dovést, že těchto nástupců může být vícero, jen musí být jasně definován přechod jmění. Další skupina výjimek z nutnosti likvidace je definována obecnou formulací, pokud tak stanoví zákon. To se děje v § 172 odst. 2, když byl osvědčen úpadek obchodní společnosti po splnění rozvrhového usnesení nebo zrušením konkursu proto, že majetek je zcela nepostačující. Tento úpadek je osvědčen, pokud insolvenční soud vydá rozhodnutí o úpadku dle § 136 InsZ.

Pro zvýšení právní jistoty, zda je společnost zrušena s likvidací či bez likvidace, je v § 169 odst. 2 ObčZ stanovena domněnka likvidace. Z doslovného výkladu vyplývá, že se tato domněnka týká pouze právního jednání, ale obchodní společnost lze také zrušit rozhodnutím orgánu veřejné moci – tedy soudu. Ač by toto rozhodnutí o zrušení mělo být dostatečně jasné a určité, nemusí tomu být vždy. Pro takové případy existují samozřejmě opravné prostředky v rámci příslušných předpisů, ale pro zvýšení právní jistoty se lze na ustanovení § 169 odst. 2 ObčZ dívat rozšiřujícím způsobem a vztáhnout tuto domněnku i na rozhodnutí orgánů veřejné moci.

²¹ § 169 ObčZ odst. 1

Nově dochází k úpravě dne, ke kterému obchodní společnost vstupuje do likvidace. Za to je nyní považován den, kdy obchodní společnost byla zrušena nebo prohlášena za neplatnou. V případě, že se společnost zakládá za určitým účelem a jeho dosažením se následně zrušuje, jedná se o den, kdy tohoto účelu bylo dosaženo. Pokud je společnost založena na určitou dobu, tzn. do určitého data, kdy pak nastává zrušení, pak den vstupu do likvidace je totožný s tímto dnem. Pokud se jedná o zrušení právním jednáním, tak dnem tohoto jednání dochází ke zrušení obchodní společnosti, pokud není stanoveno, že se ruší dnem pozdějším. Obdobně to platí i pro zrušení vlivem rozhodnutí soudu, kdy se jedná o den, kterým se stává rozhodnutí pravomocné či den, který je v rozhodnutí uveden, pokud tedy není tento den dřívější, než právní moc rozhodnutí. Došlo také ke změně konstrukce vstupu veřejné obchodní společnosti do likvidace ze specifických důvodů, jako je například zánik účasti společníka. V dřívější právní úpravě společnost vstupovala do likvidace až po marném uplynutí lhůty pro dohodu zbývajících společníků, která činila tři měsíce.²² Nyní veřejná obchodní společnost vstupuje do likvidace okamžikem zrušení, ale v případě domluvy společníků na jejím pokračování se likvidace ukončuje.

Do obchodního rejstříku se zapisuje den zrušení obchodní společnosti a jeho právního důvodu, což vychází z § 120 odst. 1 ObčZ, ale i vstup do likvidace dle § 187 odst. 2 ObčZ. Podání návrhu představuje jednu z povinností likvidátora a její porušení by mohlo mít za následek i majetkovou odpovědnost likvidátora, v případě způsobené škody, jelikož likvidátor musí postupovat s péčí řádného hospodáře a tato povinnost je jistě nejen z hlediska obchodních vztahů důležitá. Lhůta není stanovena konkrétní dobou, ale musí být bez zbytečného odkladu. Specifikaci zápisu stanovuje zákon č. 304/2013 Sb., o veřejných rejstřících právnických a fyzických osob v § 11 až § 24. Pokud došlo ke splnění předpokladů pro zápis notářem dle § 108 až § 112 (předpoklady zápisu notářem), povinnost likvidátor splní i žádostí u notáře učiněnou. Z rejstříku je pak patrné, která osoba či osoby jsou likvidátorem a jejich příslušné údaje. V případě, že se likvidátorem stane právnická osoba, zapíše se i osoba, která ji při výkonu funkce zastupuje.

²² § 88 ObchZ

Poslední věta § 187 odst. 2 ObčZ stanovuje povinnost po celou dobu likvidace používat obchodní společnosti název s dodatkem „v likvidaci“. Ze zákona musí být tento dovětek používán po celou dobu likvidace už od okamžiku, kdy do ní obchodní společnost vstoupila. Jak je uvedeno výše, jedná se o den, kdy byla zrušena nebo prohlášena za neplatnou. Tento dovětek musí obchodní společnost používat ještě před tím, než je zapsán do obchodního rejstříku, byť se zápis musí provést bez zbytečného odkladu.

Po vstupu obchodní společnosti do likvidace za ni nesmí nikdo právně jednat, mimo jednání, které směřuje k naplnění účelu likvidace, což vyplývá ze spojení ustanovení § 188 a § 196 ObčZ. Osoby, které mohou za obchodní společnost jednat, jsou pochopitelně statutární orgán, který tak činí z titulu své funkce a zaměstnanci, či zmocněnci, na základě zákona nebo smluvního ujednání. Rozhodný je okamžik, kdy se o vstupu do likvidace dozvěděli nebo kdy se o něm dozvědět měli a mohli. Nutno říci, že zmiňované ustanovení v sobě obsahuje omezení věcné i osobní a jejich výklad by byl nad rámec této diplomové práce.²³

4.2 Účel likvidace

Zrušení obchodní společnosti je základním předpokladem likvidace. Do likvidace může obchodní společnost vstoupit také tehdy, když je soudem prohlášena za neplatnou, jelikož po vzniku se již nelze domáhat určení, že nevznikla a tím zrušit zápis do obchodního rejstříku. Likvidací lze rozumět proces, který směřuje k naplnění účelu likvidace.

Dle občanského zákoníku je účelem likvidace vypořádání majetku zrušené právnické osoby (likvidační podstata), vyrovnání dluhů vůči věřitelům a naložení s čistým majetkovým zůstatkem, jenž vyplyne z likvidace, což upravuje § 187 odst. 1 ObčZ. Tento účel explicitně vyjadřuje až nynější právní úprava. Naproti tomu v obchodním zákoníku (zákon č. 513/1991 Sb.) byl tento účel dovozován z ustanovení o působnosti likvidátora v § 72 ObchZ.

²³ LAVICKÝ, Petr. Občanský zákoník I: obecná část (§ 1-654) : komentář. 1. vyd. Praha: C.H. Beck, 2014, str. 963 až 965

Obsah činnosti likvidátora je dán pouze účelem likvidace, jak vyplývá z § 196 odst. 1 ObčZ. V širším smyslu se jedná o všechna jednání likvidátora, která realizuje od zahájení do skončení likvidace, včetně i jednání po skončení, které naplňují účel likvidace.

Likvidační podstatu můžeme chápat jako párový termín k obecně známému pojmu konkurzní podstata. Používání pojmu zjednodušuje formulace v zákoně a zároveň to není na újmu přesnosti vyjádření. Tento termín není nicméně v českém právu nový a byl použit již v zákoně o bankách (zákon č. 21/1992 Sb.).²⁴

Účel likvidace má tedy tři základní roviny – vypořádání majetku zrušené obchodní společnosti, vyrovnání dluhů věřitelů, naložení s čistým majetkovým zůstatkem.

Vypořádání majetku zrušené obchodní společnosti se děje jejím zpeněžením, jak můžeme dovodit z ustanovení § 202 odst. 1 ObčZ a ze samotné podstaty věci. Ne vždy se podaří v procesu likvidace docílit úplného zpeněžení likvidační podstaty a zákon rozlišuje mezi zpeněžením úplným a částečným. Občanský zákoník nepřikazuje speciální způsob zpeněžování likvidační podstaty, ale z hlediska výtěžku se musí zvolit takový postup, který přinese nejpříznivější výsledek. Do celé problematiky vstupuje také faktor běhu času, tedy pokud v přiměřené době nedojde ke zpeněžení celé likvidační podstaty, likvidátor vyrovnává přednostně náklady a pohledávky z první a druhé skupiny. Tím ovšem není dotčen § 201 odst. 2 ObčZ. Poté likvidátor nabídne věřitelům pohledávek třetí skupiny likvidační podstatu k převzetí na úhradu dluhů.

Další rovinou je vyrovnání dluhů obchodní společnosti. Pro hladký proces vyrovnání informuje likvidátor všechny známě věřitele o skutečnosti, že obchodní společnost vstoupila do likvidace. Dále má povinnost zveřejnit bez zbytečného odkladu nejméně dvakrát za sebou, alespoň s dvoutýdenním odstupem, oznámení vstupu do likvidace společně s výzvou pro věřitele, aby přihlásili své pohledávky ve lhůtě, která nesmí být kratší než tři měsíce od druhého zveřejnění.²⁵

Otázkou zůstává, jak naložit s pohledávkami, které byly přihlášeny po této lhůtě. § 203 ObčZ je spojen s fikcí zániku pohledávek, ale to nemůžeme dovozovat i pro případ pozdě přihlášených pohledávek. Občanský zákoník v této věci nedostatečně odpovídá

²⁴ Důvodová zpráva k zákonu č. 89/2012 Sb., občanský zákoník

²⁵ § 198 ObčZ.

na otázku režimu těchto pohledávek, ale dle § 206 odst. 1 ObčZ nesmí likvidátor vyplácet zálohy na likvidační zůstatek, dokud nejsou uspokojeny práva všech věřitelů, kteří pohledávky přihlásili včas. Z toho lze dovodit, že až jsou uspokojena práva těchto věřitelů, pak lze použít likvidační zůstatek i pro později přihlášené věřitele.²⁶

Poslední rovina, naložení s čistým majetkovým zůstatkem, je popsána v kapitole 4.5.

4.3 Průběh likvidace

Jedním z prvních kroků likvidátora po povolání do funkce je oznámení vstupu obchodní společnosti do likvidace všem známým věřitelům dle § 198 ObčZ. Tyto věřitele likvidátor zjistí při sestavování zahajovací rozvahy a soupisu jmění obchodní společnosti, jak je rozebíráno níže. Obsah tohoto oznámení není v zákoně stanoven, ale lze se domnívat, že musí obsahovat údaje, které jasným způsobem definují likvidovanou obchodní společnost. Zde je možné vyjít z ustanovení § 435 ObčZ, kdy pro obchodní listiny musí podnikatel zveřejňovat své jméno a sídlo, údaj zápisu do obchodního rejstříku včetně oddílu a vložky i s identifikačním údajem. Dále bude obsahovat oznámení právní skutečnosti v podobě vstupu do likvidace s přesně určeným dnem, kdy se tak stalo. Nikoliv nezbytný údaj představuje důvod zrušení obchodní společnosti, avšak tento údaj je zjistitelný z obchodního rejstříku, kam se musí při zrušení společnosti zapsat.

Dle § 198 odst. 2 ObčZ zveřejňuje likvidátor toto oznámení, jehož součástí je i výzva pro věřitele, aby přihlásili své pohledávky. S pohledávkami všech známých věřitelů likvidátor nakládá jako s přihlášenými, aniž by čekal na jejich přihlášení ve lhůtě stanovené v § 198 odst. 2 ObčZ.²⁷

Likvidátor musí také dbát na oznámení místa, kde se pohledávky uplatňují. Primárně je to sídlo společnosti, ale to je mnohdy jen formální a doručení může být obtížné. Likvidátor tedy může zvolit jinou adresu pro doručování, ale musí ji patřičně oznámit, jinak platí důvěra v zápis do obchodního rejstříku.

²⁶ LAVICKÝ, Petr. Občanský zákoník I: obecná část (§ 1-654) : komentář. 1. vyd. Praha: C. H. Beck, 2014, str. 1016 až 1019

²⁷ LAVICKÝ, Petr. Občanský zákoník I: obecná část (§ 1-654) : komentář. 1. vyd. Praha: C.H. Beck, 2014, str. 1016

V této výzvě musí být uvedena lhůta pro přihlášení, která činí minimálně tři měsíce od druhého zveřejnění oznámení a výzvy. Maximální doba není zákonem stanovena, ale z obecných pravidel můžeme říci, že musí být přiměřená účelu likvidace. Zveřejnění se děje prostřednictvím Obchodního věstníku, jehož vydávání zabezpečuje Ministerstvo vnitra České republiky prostřednictvím portálu veřejné správy. Jedná se o jediný akceptovatelný způsob zveřejnění, jelikož publikace v denním tisku či jiný způsob umožňující dálkový přístup nelze akceptovat. Oznámení spolu s výzvou se publikuje nejméně dvakrát za sebou, což značí záměr, aby byla zachována blízká časová spojitost. Je však potřeba dodržet minimální rozestup dvou týdnů. Maximální doba rozestupu není v zákoně definována, ale nemůže být zjevně nepřiměřená vzhledem k požadavku v předchozí větě.

Další krok likvidátora představuje sestavení zahajovací rozvahy a soupisu jmění obchodní společnosti. Tato povinnost vyplývá z § 199 ObčZ. Pod pojmem jmění rozumíme soubor majetku a dluhů. Obecně tedy jmění může mít i zápornou hodnotu (pokud ano, tak v případě likvidace by nastal nejspíše postup dle § 200, jak uvádí kapitola 4.5 a 4.6 diplomové práce). Majetkem rozumíme souhrn všech majetkových hodnot, které jsou přičitatelné určité osobě, ať už se jedná o soubor věcí hmotných, ale i nehmotných, což jsou práva. Definice jmění má oporu v občanském zákoně v § 495.

Statutární orgán má vykonávat povinnosti s péčí řádného hospodáře jak definuje § 51 ZOK. Z tohoto důvodu by ve své podstatě měla zahajovací rozvaha a soupis jmění obchodní společnosti existovat v době povolání likvidátora do funkce. Bohužel v případě zrušených společností je v mnoha případech předcházející aktivita statutárního orgánu či jeho součinnost mizivá. Zákonodárce tedy správně tuto povinnost přenesl na likvidátora, což bylo vyjádřeno i v předcházející právní úpravě v rámci obchodního zákoníku v § 74 odst. 1. Povinnost rozvahy a soupisu jmění má také vztah k povinnostem v rámci podání insolvenčního návrhu likvidátorem. Pro zvýšení ochrany věřitelů, má likvidátor povinnost vydat soupis jmění, pokud o to požádají. Aby nebyla zatěžována likvidační podstata, děje se tak oproti úhradě nákladů věřitelem. Tím se rozumí například poštovné, obalový materiál či tisk apod. Nejsou tím myšleny náklady na vytvoření tohoto soupisu. Je také možné požadovat úhradu těchto nákladů

dopředu či požadovat složení určité jistoty. Praktický význam to má u likvidace velkých obchodních společností, kde soupisy mohou být značně rozsáhlé.

Další kroky likvidátora směřují k uspokojování všech pohledávek věřitelů a přednostně zaměstnanců. Prostředky pro tyto účely jsou získávány zpeněžením likvidační podstaty a vymáháním pohledávek obchodní společnosti. Mezi závěrečné kroky patří zjištění likvidačního zůstatku spolu s vyhotovením konečné zprávy o průběhu likvidace a sestavení účetní uzávěrky. Tyto dokumenty jsou předloženy ke schválení tomu, kdo likvidátora povolal do funkce. Posledním krokem likvidátora je podání návrhu ve lhůtě třiceti dnů na výmaz obchodní společnosti z obchodního rejstříku. Všechny tyto kroky jsou podrobněji rozebrány v následujících kapitolách.

4.4 Zpeněžení likvidační podstaty

Jednou z nejdůležitějších a zároveň nejdiskutovanějších fází celého likvidačního procesu je zpeněžení likvidační podstaty. Tato část bude ostře sledována věřiteli obchodní společnosti. Výběr formy, kterou dochází ke zpeněžení likvidační podstaty, je zásadní pro maximalizaci získaných prostředků. Ke zpeněžení by mělo dojít co nejhospodárněji, ale také v přiměřené době, tedy sledovat i rychlost zpeněžení. Důležitý faktor představuje transparentnost celého procesu. Pokud dochází k dodržování tohoto předpokladu, tak se likvidátor lehce vyhne podezření na zainterесování při případném prodeji za nižší cenu, což by třeba mohlo mít za následek majetkovou odpovědnost likvidátora nebo dokonce i trestně právní konsekvence, například v trestním činu poškozování věřitele. Mezi formy můžeme řadit přímý prodej, nabídkové řízení, veřejná dražba a veřejnou soutěž a v rámci nich lze volit způsob, zda jako celek, majetkový soubor nebo konkrétní majetek.

Velice jednoduchým a mnohdy efektivním způsobem je prodej celé společnosti jako celku. Tím je samozřejmě myšlen prodej jeho majetku a nesmí být zaměňováno s prodejem obchodní společnosti ve smyslu změny společníků či jinou změnou, kdy nastává univerzální sukcese. Hlavní výhodou tohoto řešení představuje skutečnost, že dojde k prodeji jinak samostatně těžko prodejných součástí majetku. Výhodou může být i rychlost, jelikož není potřeba se zabývat prodejem jednotlivých složek majetku. Výhoda rychlosti může být lehce ztracena, jelikož vyjednávání o prodeji celku mohou

být časově náročná a složitá a v případě, že nedojde k zamýšlenému prodeji, tak je ztracen čas, po který mohl být majetek prodáván jiným způsobem. Nevýhodou je pravděpodobně nižší cena celku, než by byla získána prodejem jednotlivých částí. Samozřejmě to nelze brát jako obecný fakt a situace je odlišná pro různé případy. Majetek lze rozdělit i na jednotlivé majetkové soubory, kdy bude prodej jistě rychlejší s méně komplikovaným jednáním, ale vznikne problém s částmi majetku, které jsou neprodejně.

Jednou z forem je veřejná dražba, kterou upravuje zákon č. 26/2000 Sb., o veřejných dražbách, ve znění pozdějších předpisů. Dražbu provádí dražebník, jemuž je udělena koncese, kterou vydává živnostenský úřad po vydání stanoviska Ministerstva pro místní rozvoj. Likvidátor uzavře s dražebníkem smlouvu o provedení dražby podle § 19 zákona o veřejných dražbách. Při této metodě prodeje se využije takzvaná dražba dobrovolná. Dražebník zpracovává dražební vyhlášku a zajistí příslušná oznámení dle zákona, po domluvě s likvidátorem organizuje prohlídky a dále vede i samotnou dražbu a případně předání předmětu dražby.

Další formou je soutěž o nejvhodnější nabídku dle § 1772 až § 1779 ObčZ. Likvidátor vyhlásí neurčitým osobám soutěž o nejvhodnější nabídku a tím učiní výzvu k podávání nabídek. Likvidátor vymeze v písemné formě předmět prodeje a zásady ostatního obsahu zamýšlené kupní smlouvy a určí způsob podávání nabídek a lhůtu, do které lze nabídky podat, jakož i lhůtu pro oznámení vybrané nabídky. Forma, která připadá taktéž v úvahu, je veřejná nabídka upravená § 1780 až § 1784 ObčZ. Likvidátor se obrací na neurčité osoby s návrhem na uzavření smlouvy. Tato forma představuje jednodušší a rychlejší způsob než předchozí, ale dá se očekávat, že výtěžek bude menší, jelikož na základě veřejné nabídky je smlouva uzavřena s tím, kdo včas a v souladu s ní navrhovatelé nejdříve oznámí, že veřejnou nabídku přijímá.²⁸

Poslední forma je přímý prodej majetku určité osobě, což je nejčastější forma zpeněžení a převodu majetku. Likvidátor zde musí ovšem s péčí řádného hospodáře zvážit, zda cena prodáváného majetku je adekvátní a zda by nebylo možné jinou formou prodeje získat více prostředků. Na trhu dnes působí společnosti, které pravidelně

²⁸ § 1782

a automatizovaně sledují veřejné rejstříky a Obchodní věstník a hledají nově zveřejněné likvidace. Následně oslovují likvidátora nebo statutární orgán se zájmem o přímý odprodej majetku. Ceny jsou samozřejmě pod účetní hodnotou, ale i pod tržní cenou.²⁹ Je na zvážení likvidátora, zda zvolit tuto jednoduchou a rychlou metodu s ohledem na budoucí úsporu nákladů, které by byly vynaloženy na prodej jinou formou.

V mnoha případech tvoří pohledávky velkou část aktiv obchodní společnosti a musí s nimi být počítáno a pracováno ve smyslu pokusu o zpeněžení. Pohledávky obchodní společnosti jsou většinou vytvořeny jako důsledek neuhrazených plateb za prodej zboží a poskytnuté služby a jsou ve většině případů po lhůtě splatnosti. Existuje opět více způsobů jejich zpeněžení. Výběr varianty záleží na zkušenostech a odborných předpokladech likvidátora. První možností je vymáhání pohledávek přímo likvidátorem, kdy nedochází k jejich prodeji. Blízkou variantou je kooperace se specializovaným subjektem, který se vymáháním zabývá. Další variantou je prodej těchto pohledávek buď samostatně, nebo jako určitých skupin pohledávek. Situaci ulehčí a zjednoduší, když likvidátor realizuje evidenci pohledávek s jejich oceněním. Následně dojde k rozdělení do skupin v závislosti na možnosti jejich vymahatelnosti. A dle toho zvolí kombinaci přístupů ke zpeněžení.

4.5 Rozdělení likvidačního zůstatku

Po vypořádání majetku zrušené obchodní společnosti a vyrovnání dluhů věřitelům následuje přikročení k rozdělení čistého majetkového zůstatku, který plyne z likvidace. Tento majetek se označuje jako likvidační zůstatek. Rozdělení likvidačního zůstatku je v případě obchodní společnosti definováno v ustanoveních § 37 až § 39 ZOK. Od těchto ustanovení se lze odchýlit a upravit příslušné rozdělení ve společenské smlouvě, tedy jsou dispozitivního charakteru. Nejprve se zůstatek rozdělí mezi společníky do výše, v jaké splnili svoji vkladovou povinnost. V případě, že likvidační zůstatek na toto rozdělení nestačí, podílejí se společníci na tomto zůstatku v poměru k výši svých splacených či vnesených vkladů.

²⁹ PILÁTOVÁ, Jana. Likvidace obchodních společností. 5. aktualiz. a rozš. vyd. Olomouc: ANAG, 2014, str. 22

V případě veřejné obchodní společnosti není vkladová povinnost zákonem stanovena, ale nutno poznamenat, že je možné ji určit společenskou smlouvou. V § 37 odst. 3 ZOK je na tyto případy pamatováno a dojde k rozdělení likvidačního zůstatku rovným dílem, což ve své podstatě odpovídá i poměru podílu jednotlivých společníků u veřejné obchodní společnosti.

§ 37 ZOK normuje rozdělení likvidačního zůstatku do výše splněných vkladových povinností, kdežto § 38 ZOK upravuje výplatu podílu nad hranici splněných vkladových povinností. U osobnostních společností se jedná o rozdělení rovným dílem, jak bylo naznačeno v předcházejícím odstavci a u kapitálových společností podle jejich podílů. Pro veškeré obchodní společnosti existuje možnost odchylné úpravy ve společenské smlouvě.

Lhůta pro vyplacení těchto podílů není výslovně dána, ale má se tak stát bez zbytečného odkladu po schválení návrhu použití likvidačního zůstatku.³⁰ Tento návrh předkládá likvidátor nejvyššímu orgánu obchodní společnosti spolu se závěrečnou zprávou a účetní uzávěrkou (podrobněji kapitola 5.1.). Může se ovšem stát, že nedojde ze strany orgánu ke schválení návrhu a nedojde k jiné domluvě, proto o rozdělení likvidačního zůstatku rozhodne soud. Jedná se o návrhové řízení a aktivně legitimován je likvidátor nebo kterýkoliv společník obchodní společnosti.

Rozdělení likvidačního zůstatku je vázáno na uspokojení všech věřitelů, kteří své pohledávky přihlásili včas podle § 198 ObčZ. Nelze ani vyplácet zálohu na tento likvidační zůstatek.³¹ Výjimkou je poskytnutí dostatečné jistoty věřitelům. Úpravu institutu jistoty udává § 2012 ObčZ, skrz zřízení zástavního práva nebo dáním jistoty způsobilým ručitelem, tzn. osobou, která může být žalována v tuzemsku, a která má vhodný majetek. Více ručení specifikuje § 2018 a následující ObčZ. Další možností poskytnutí jistoty je finanční záruka dle § 2029 a následující ObčZ. V případě, že by likvidátor provedl výplatu likvidačního zůstatku nebo jeho zálohy a bylo by to k tíži neuspokojených věřitelů, kteří své pohledávky přihlásili včas, tak by jednal v rozporu s povinností péče řádného hospodáře (§ 51 a násl. ZOK, § 159 ObčZ

³⁰ § 38 odst. 2 ZOK

³¹ § 206 odst. 1 ObčZ

lze dovést i z ustanovení o účelu likvidace § 196 ObčZ). Byl by za to také odpovědný především v majetkové sféře, avšak nebyla by vyloučena i odpovědnost v trestní rovině. Výše uvedené platí i pro pohledávky, které jsou sporné (co do existence a výše) nebo nenastala ještě jejich splatnost.

U akciových společností je vyplácení likvidačního zůstatku spojeno s akcií, kdy v sobě mimo jiných práv a povinností nese právo podílet se na likvidačním zůstatku. Platí, že dnem vstupu akciové společnosti do likvidace, je toto právo samostatně převoditelné.

Podíl na likvidačním zůstatku lze vyplácet i naturálně, pokud tak stanovuje společenská smlouva, což znamená, že dochází k vyplácení majetkem likvidované obchodní společnosti. Může se jednat o movité a nemovité věci, ale i práva a pohledávky či ostatní nehmotné věci, za předpokladu, že to jejich povaha umožňuje.

4.6 Insolvenční řízení a likvidace

Od 1. 1. 2008 vstoupil v účinnost insolvenční zákon (zákon č. 182/2006 Sb., o úpadku a způsobech jeho řešení). Na jeho základě se uskutečňuje jednotné řízení pro všechny způsoby úpadku. Po zahájení řízení je zkoumána podmínka úpadku či hrozícího úpadku a v případě, že tomu tak je, soud vydá rozhodnutí o úpadku, které většinou spojí s rozhodnutím o způsobu řešení úpadku.

Insolvenční zákon rozlišuje dvě formy úpadku – platební neschopnost a předlužení. Dle § 3 odst. 1 InsZ je dlužník v úpadku, jestliže má více věřitelů a peněžité závazky po dobu delší 30 dnů po lhůtě splatnosti a tyto závazky není schopen plnit. Subjekt tedy není v úpadku v případě, že by měl jen jednoho věřitele. Důležitou podmínku zde představuje právě mnohost věřitelů. Schopnost plnit závazky musí být objektivně dána a nesmí být spojovaná s neochotou či nevlí jejích splnění, například z důvodu jejich spornosti co do titulu a výše.

Druhou formou úpadku je předlužení - § 3 odst. 3 InsZ. Tato forma může nastat pouze tehdy, když dlužník je právnickou osobou nebo fyzickou osobou podnikatelem a má-li více věřitelů, kdy souhrn jeho závazků převyšuje hodnotu jeho majetku. Ovšem toto nelze brát absolutně, jelikož je nutné přihlížet při stanovení hodnoty dlužníkovy majetku

k budoucímu vývoji v rámci jeho aktivit. Tedy zda lze se zřetelem ke všem okolnostem důvodně předpokládat, že dlužník bude moci ve správě majetku nebo v provozu podniku pokračovat.

„O hrozící úpadek jde tehdy, lze-li se zřetelem ke všem okolnostem důvodně předpokládat, že dlužník nebude schopen řádně a včas splnit podstatnou část svých peněžitých závazků.“³²

Velice důležitou povinností likvidátora představuje podání insolvenčního návrhu bez zbytečného odkladu, jak definuje § 200 ObčZ. Tato povinnost vyplývá také z insolvenčního zákona, jak je uvedeno v § 98 InsZ. Dle tohoto ustanovení má dlužník také povinnost podat insolvenční návrh bez zbytečného odkladu poté, co se o tom dozvěděl. Insolvenční zákon to rozšiřuje o větu „nebo při náležitě pečlivosti měl dozvědět“³³. Toto je velice důležité z hlediska případné majetkové odpovědnosti likvidátora, jak bude rozebráno později a dá se říci, že tím insolvenční zákon klade na likvidátora přísnější podmínky. Jen pro úplnost je nutné říci, že přímo insolvenční zákon v tomto paragrafu uvádí likvidátora jako osobu, která je povinna tento návrh podat.

Likvidace nastává v okamžiku, kdy do ní obchodní společnost vstoupí, což představuje den, kdy je zrušena nebo prohlášena za neplatnou. Od této chvíle má likvidátor své povinnosti, mezi které patří právě podání insolvenčního návrhu.

V případě úpadku v rámci platební neschopnosti je situace o něco jednodušší a mnohdy stačí likvidátorovi, aby nahlédl na stav účtu a do účetnictví obchodní společnosti, respektive zjištění při plnění jeho jedné z prvních povinností – sestavení zahajovací rozvahy a soupisu jmění právnické osoby dle § 199 odst. 1 ObčZ. Pro úpadek v rámci předlužení se stává rozhodující hlavně stanovení výše dluhů společnosti. Tedy získání dostatečných informací o majetku společnosti. Mnohdy až právě v průběhu likvidace vycházejí mnohé skutečnosti najevo, proto zákonodárce dal povinnost zjišťovat, zda není společnost v úpadku v průběhu nikoliv jen na začátku likvidace.

³² § 3 odst. 4 InsZ

³³ § 98 odst. 1 InsZ

Ustanovení § 201 ObčZ upravuje postup v případech, kdy obchodní společnost prošla insolvenčním řízením a po jejím skončení byl zjištěn majetek, který nebyl zpeněžen v rámci insolvenčního řízení. Zde platí výjimka, že likvidátor není povinen podat insolvenční návrh, když zjistí, že obchodní společnost je v úpadku dle § 200 ObčZ. K těmto situacím by nemělo ovšem docházet, jelikož insolvenční správce disponuje zákonem stanovenými pravomocemi, které jsou dostačující k tomu, aby veškerý majetek byl zjištěn, zajištěn a následně i zpeněžen.

V případě odpovědnosti likvidátora je pro úvod dobré zmínit ustanovení § 5 odst. 1 ObčZ, které dopadá i na likvidátora, a to z důvodu, že likvidátor je osoba, která se přihlásila k odbornému výkonu, a tím dal najevo, že je schopen jednat se znalostí a pečlivostí. Pokud by jednal bez příslušné odborné péče, bylo by to k jeho tíži. V případě prokazatelného a objektivně zjišitelného úpadku obchodní společnosti, bude odpovědnost likvidátora nastávat bez potřeby jakési obdoby subjektivního zavinění.³⁴

V případě, že likvidátor nepodá včas insolvenční návrh, nastává sankce v podobě osobní majetkové odpovědnosti likvidátora, což vychází z § 99 odst. 1 InsZ. Likvidátor dle tohoto ustanovení odpovídá věřitelům za škodu nebo jinou újmu, kterou způsobí porušením této povinnosti. Škoda nebo újma spočívá v rozdílu mezi zjištěnou výší pohledávky přihlášené věřitelem k uspokojení v insolvenčním řízení a částkou, kterou věřitel v insolvenčním řízení na uspokojení této pohledávky obdržel. Zjištěnou výší pohledávky se rozumí pohledávka, která byla věřitelem do insolvenčního řízení řádně a včas přihlášena a nedošlo k popření insolvenčním správcem nebo byla popřena, ale v incidenčním sporu bylo rozhodnuto ve prospěch věřitele.

I když nastane odpovědnost likvidátora za pozdě podaný insolvenční návrh, existují liberační důvody dle § 99 odst. 3 InsZ. Prvním důvodem je, že porušení povinnosti podat insolvenční návrh nemělo vliv na rozsah částky určené k uspokojení pohledávky přihlášené věřitelem. V praxi dochází u řady návrhů k opožděnému podání, ale v případě odpovědnosti se na ně uplatní právě tento liberační důvod. Typicky se jedná o neaktivní společnosti či společnosti, které nemají již majetek. Pak lze

³⁴ PILÁTOVÁ, Jana. Likvidace obchodních společností. 5. aktualiz. a rozš. vyd. Olomouc: ANAG, 2014, str. 62

většinou snadné prokázat, že uspokojení pohledávky věřitele by bylo nulové, a to bez ohledu na pozdě podaný návrh.

A druhým obecnějším je, že tuto povinnost nesplnila vzhledem ke skutečnostem, které nastaly nezávisle na její vůli a které nemohla odvrátit ani při vynaložení veškerého úsilí, které lze po ní spravedlivě požadovat.³⁵

Důležité je poznamenat, že insolvenční správce může podávat odpůrčí žaloby, kterými odporuje škodlivé úkony dlužníka. Právě díky nim je mnohdy zachráněn majetek pro insolvenční řízení. Podání těchto žalob se váže na zákonem dané lhůty. Při pozdním podání insolvenčního návrhu ze strany likvidátora může dojít k uplynutí těchto lhůt, a tím by nastupovala odpovědnost likvidátora.

4.7 Zvláštní postup likvidace po postupu dle insolvenčního zákona

Obchodní společnost se zrušuje bez likvidace v případě přeměny obchodní společnosti, kdy v rámci univerzálního právního nástupnictví dojde k přesunu veškerého jmění na právního nástupce. Druhým případem je situace, kdy není co likvidovat, takže za zvláštní postup likvidace podle insolvenčního zákona lze považovat § 201 ObčZ. Na toto ustanovení navazují § 202 až § 204 ObčZ, které se týkají taktéž tzv. zbytkové likvidace, což plyne ze vzájemných souvislostí mezi nimi.

Ustanovení § 201 ObčZ tedy stanovuje pravidla postupu v případě osvědčení úpadku obchodní společnosti v rámci insolvenčního řízení, v němž došlo ke zrušení konkurzu z důvodu nedostačujícího majetku k uspokojení věřitelů (neúspěšný postup řešení úpadku v rámci InsZ) a rozhodnutí o zrušení konkurzu po splnění rozvrhového usnesení. U obou zákon stanovuje výjimky z absence likvidace, v podobě nově objeveného majetku po provedení konkurzu a splnění rozvrhového usnesení (majetek, který nebyl zahrnut do insolvenční podstaty v rámci insolvenčního řízení). Dle tohoto ustanovení jsou rozděleny pohledávky do tří skupin, což navazuje na dnes již zrušený § 75 odst. 5 ObchZ. První skupinu představují náklady samotné likvidace, které zahrnují mimo jiné i odměnu likvidátora a další jeho hotové výdaje. Do další patří pohledávky zaměstnanců. Zde je nutné si uvědomit, že se jedná o speciální ustanovení k § 197

³⁵ § 99 odst. 3 InsZ

ObčZ, což znamená, že v případě likvidace, u které byl prohlášen úpadek, se pohledávky uspokojují až jako druhé v pořadí, nikoliv jako první. Ve třetí skupině se nachází ostatní věřitelé. Pokud majetek nepostačuje na uspokojení dané skupiny, nastává postup v rámci pravidla § 201 odst. 2 ObčZ, a to poměrnému uspokojení pohledávek v rámci téže skupiny. Jestliže na toto poměrné uspokojení v rámci určité skupiny dojde, znamená to, že u další skupiny či skupin nedojde k uspokojení vůbec a likvidátor je o této skutečnosti informuje.

Mohou nastat samozřejmě případy, kdy se nepodaří v přiměřené době zpeněžit likvidační podstatu. V takovém případě se postupuje dle § 202 ObčZ. Jedná se o ustanovení zvláštní a opět se uplatní, jestliže jde o postup v rámci zbytkové likvidace. Odstavec první se aplikuje, pokud se podaří alespoň část likvidační podstaty zpeněžit. Druhý se využije, nezdaří-li se zpeněžit likvidační podstatu ani z části nebo výtěžek nepostačuje na uspokojení dle odstavce prvního. Pokud je dosaženo alespoň částečného zpeněžení, likvidátor vyrovná z tohoto výtěžku přednostně pohledávky z první a druhé skupiny. Pokud získaná částka nepostačuje, tak se uspokojí poměrně. Ve zbytku svých pohledávek se dostávají na roveň ostatních věřitelů a jim všem je nabídnuta likvidační podstata k převzetí v rozsahu jejich pohledávek. Tato nabídka se děje i v případě, kdy se nepodaří zpeněžit podstatu ani částečně. Věřiteli, kterému byla likvidační podstata takto nabídnuta a ve lhůtě dvou měsíců se k této nabídce nevyjádří, pak platí, že ji přijal.³⁶ Likvidátor ovšem musí o této skutečnosti poučít věřitele. Jedná se o fikci souhlasu s převzetím podílu na likvidační podstatě, kdy mlčení se považuje za konkludentní projev vůle.

Otázkou zůstává, zda věřitelé nabývají podíl na likvidační podstatě dle výše svých pohledávek, nebo je možné nabýt individuální věc z likvidační podstaty a uzavřít pro tyto účely vícestrannou dohodu, která by rozdělení věcí konkrétním věřitelům umožňovala. Dle kolektivu autorů publikace³⁷ a názoru autora práce jsou možné dohody k rozdělení individuálních věcí z likvidační podstaty. Jestliže věřitelé převezmou podle § 203 odst. 1 ObčZ likvidační podstatu, tak ve zbytku jejich pohledávky zanikají. Zákon

³⁶ § 202 odst. 3 ObčZ

³⁷ LAVICKÝ, Petr. Občanský zákoník I: obecná část (§ 1-654) : komentář. 1. vyd. Praha: C.H. Beck, 2014, str. 1037

nestanovuje, ke kterému dni se tak stává, ale s největší pravděpodobností to bude dnem ukončení likvidace. Jestliže věřitelé naopak výslovně nepřevezmou tuto podstatu, tak se pohledávka považuje za zaniklou ke dni, ve kterém dojde tento projev vůle likvidované obchodní společnosti nebo jejímu likvidátorovi, který de facto zastupuje společnost po dobu likvidace. Výše uvedené nebude platit, jestliže se zjistí dosud neznámý majetek obchodní společnosti.

Zvláštní skupinou věřitelů jsou zajištění věřitelé, kteří mají oproti klasickým věřitelům výhodnější postavení v případě uspokojování jejich pohledávek. Definici zajištěného věřitele v občanském zákoníku nenalezneme, ale můžeme využít definici z § 2 písm. g) InsZ, která jej definuje jako věřitele, jehož pohledávka je zajištěna majetkem, který náleží do majetkové podstaty zástavním nebo zadržovacím právem nebo omezením převodu nemovitosti. V obchodním zákoníku chybělo ustanovení ohledně uspokojení zajištěného věřitele, a tím byl tento věřitel v případě likvidace oproti konkurzu v rámci insolvenčního řízení znevýhodněn. Nyní je již uspokojován stejně v případě tzv. zbytkové likvidace a v rámci insolvenčního řízení. Podle § 204 odst. 2 ObčZ je zajištěný věřitel uspokojen přednostně z jistoty, kterou byla jeho pohledávka zajištěna. Samozřejmě mohou nastat situace, kdy není z této jistoty plně uspokojen, a proto je na něj ve zbytku své pohledávky pohlíženo jako na standardního věřitele a dochází k uspokojování dle § 201 až § 203 ObčZ.

Může nastat i situace, kdy všichni věřitelé odmítnou likvidační podstatu převzít. Na tuto situaci zákonodárce pamatoval v ustanovení § 204 odst. 1 ObčZ, které se uplatní u likvidací s dosud neznámým majetkem nebo po postupu v rámci insolvenčního řízení v případě, že na majetek nepostačuje k uspokojení věřitelů v konkurzu. Pokud tato situace nastane, likvidační podstata přechází dnem zániku obchodní společnosti na stát. Likvidátor má povinnost oznámit tuto skutečnost Úřadu pro zatupování státu ve věcech majetkových, kde postup definuje zákon č. 219/2000 Sb., o majetku České republiky. Tímto postupem se zabrání, aby se z věcí v likvidační podstatě staly věci bez pána.

5. Ukončení likvidace

5.1 Konečná zpráva o průběhu likvidace

Obchodní zákoník ukládal likvidátorovi povinnost sestavit zprávu o naložení s majetkem a vyžadoval v ní, oproti současné právní úpravě, více informací. Například jakého výtěžku z prodeje majetku bylo dosaženo, soupis majetku, který nebyl zpeněžen a zda byl převzat věřiteli k úhradě jejich pohledávek, rozpis věřitelů, kteří byli uspokojeni, a kteří nikoliv, popřípadě jaký majetek přechází na stát výmazem společnosti z obchodního rejstříku.³⁸ Nyní má likvidátor povinnost vyhotovit závěrečnou zprávu, ale není definováno, jaké informace má uvést, kromě minimální povinnosti sdělení, jak bylo s likvidační podstatou naloženo.³⁹ Lze ovšem očekávat, že likvidátor postupuje s péčí řádného hospodáře a závěrečná zpráva bude obsahovat informace podobné, jak definoval obchodní zákoník. Tuto zprávu zhotovuje likvidátor poté, co dokončí vše, co předchází naložení s likvidačním zůstatkem či předání likvidační podstaty věřitelům nebo státu v případě, že nedojde k úplnému zpeněžení.

Zpráva, jak stanovuje zákon, je překládána osobě či osobám, které likvidátora do funkce povolaly, což může být statutární orgán obchodní společnosti nebo i soud (viz kapitola 3.2). Jedná se o osoby, které mají pravomoc likvidátora odvolat a kontrolovat. Kromě informací, jak bylo naloženo s likvidační podstatou z hlediska zpeněžení, rozdělení či převzetí, může likvidátor, v případě, že bude po uspokojení věřitelů existovat přebytek, navrhnout použití likvidačního zůstatku při respektování zákona o obchodních korporacích, který definuje právo podílu na likvidačním zůstatku.

K témuž dni jako vyhotovení závěrečné zprávy, sestaví likvidátor účetní uzávěrku a připojí k ní podpisový záznam, který definuje § 33a odst. 4 ZOU, a který je potvrzením autentičnosti.

Trojici závěrečných dokumentů (konečná zpráva, účetní uzávěrka, návrh na použití likvidačního zůstatku) předkládá likvidátor těm, kteří jej do funkce povolali, jelikož není osobou, která tyto dokumenty schvaluje. Zákon o obchodních korporacích ukládá

³⁸ § 75 odst. 6 ObchZ

³⁹ § 205 odst. 1 ObčZ

tyto dokumenty předložit nejvyššímu orgánu obchodní korporace a také zajistit jejich uchování po dobu 10 let od zániku obchodní korporace.⁴⁰ Jeden z důvodů předložení představuje nutnost schválení účetní uzávěrky tímto nejvyšším orgánem dle § 190 odst. 2 písm. g) ZOK v případě společnosti s ručením omezeným a § 421 odst. 2 písm. g) ZOK v případě akciové společnosti. Mimo jiné jako bezpečnostní mechanismus proti rozhodnutí valné hromady kapitálové společnosti, je likvidátor aktivně legitimován k dovolání se neplatnosti usnesení valné hromady.

Nechválení těchto dokumentů nemá vliv na výmaz obchodní společnosti z obchodního rejstříku. Likvidátor musí podat návrh na výmaz do třiceti dnů od skončení likvidace, jak mu ukládá § 207 ObčZ ve větě druhé. Otázkou, kterou řešila právní teorie a byla vyřešena až usnesením Vrchního soudu v Praze, týkajícího se již neplatícího § 75a ObchZ (sp. zn. 7 Cmo 206/2012), a která je aplikovatelná i v nové právní úpravě, je ke kterému okamžiku zaniká funkce likvidátora. Doslovným výkladem se může zdát, že při podání návrhu funkce stále trvá, ale Vrchní soud v Praze došel k závěru: „*Likvidátorovi končí funkce ex lege bez dalšího k okamžiku skončení likvidace, nikoli až výmazem společnosti, a tím i jejího likvidátora, z obchodního rejstříku.*“⁴¹ Tedy likvidátorovi, respektive bývalému likvidátorovi, vzniká po skončení likvidace poslední navazující povinnost, a to podání návrhu na výmaz, který podává za obchodní společnost, což bylo judikováno usnesením Vrchního soudu v Praze sp. zn. 7 Cmo 283/2002.⁴² Lhůta k podání je lhůtou speciální vzhledem ke lhůtě uvedené v § 11 odst. 2 VeřRej.

Návrh lze podat jak v písemné, tak i v elektronické podobě a je nutné ho podat na formuláři, což vychází z dikce § 18 VeřRej a vyhlášky č. 323/2013 Sb. o náležitostech formulářů na podávání návrhů na zápis, změnu nebo výmaz údajů do obchodního rejstříku a o zrušení některých vyhlášek. Důležité skutečnosti udává § 65 písm. j) a k) VeřRej - ukončení likvidace a právní důvod výmazu právnické osoby.

⁴⁰ § 94 ZOK

⁴¹ Vrchní soud v Praze usnesení ze dne 07. 07. 2003, sp. zn. 7 Cmo 206/2002

⁴² Osoba, která je aktivně legitimovaná k podání návrhu na výmaz obchodní společnosti z rejstříku po skončení likvidace, je sama tato společnost. Likvidátor podává pouze jménem společnosti návrh na výmaz.

5.2 Archivace dokumentů

Na závěr likvidačního procesu má likvidátor povinnost naložit s dokumenty, které se týkají likvidované společnosti v souladu se zákonem č. 499/2004 Sb., o archivnictví a spisové službě. Likvidátor po celou dobu likvidace spolupracuje s územně příslušným státním oblastním archivem a právě tento orgán dává souhlas s veškerým nakládáním s dokumenty společnosti. Všechny dokumenty a jiné materiály jsou roztrženy do jednotlivých skupin s ohledem na povinnost jejich zachování nebo jejich možnou skartaci.

V první řadě se jedná o archiválie, což jsou písemnosti trvalé hodnoty, a likvidátor má povinnost je zachovat a předat místně příslušnému státnímu oblastnímu archivu.

Zbývající dokumenty, které nejsou pro další fungování obchodní společnosti potřebné a důležité, jsou rozděleny do dvou skupin. U první skupiny již skartační lhůta uběhla a je možné je skartovat. Ostatní dokumenty je nutné uložit a s uschovatelem musí likvidátor sepsat protokol o úschově dokumentů a dohodu o uložení. V této dohodě se stanoví i cena za toto uschování, celková částka je následně zahrnuta do nákladů likvidace.

Uložení je provedeno u soukromých subjektů tzv. spisoven. Likvidátor by měl brát na zřetel, zda má daný subjekt platnou koncesi k provozování těchto služeb od příslušného státního archivu, ale i praktické otázky jako je pojištění dokumentů, rozsah poskytovaných služeb, ale i cenu s přihlédnutím k nákladům na dopravu dokumentů do spisovny, jelikož u velkých obchodních společností se může jednat o nezanedbatelnou částku.

Povinnosti s úschovou účetních záznamů jsou dále definovány v § 31 a § 32 ZOÚ. Pokud zákon o účetnictví nestanovuje něco jiného, tak se dle § 31 odst. 1 ZOÚ užije pro nakládání s účetními záznamy zvláštní právní předpis, což je zákon o archivnictví a spisové službě a o změně některých zákonů, jak je zmíněno výše. Jednotlivé účetní záznamy mají dle § 31 odst. 2 a 3 ZOÚ různé archivační lhůty, jak ukazuje následující tabulka. Jednotlivé archivační lhůty se počítají od konce účetního období, kterého se týkají.

Archivační lhůta	Účetní záznamy
10 let	účetní závěrka výroční zpráva
5 let	účetní doklady účetní knihy odpisové plány inventurní soupisy účtový rozvrh přehledy
5 let	účetní záznamy, kterými účetní jednotky dokládají formu vedení účetnictví

5.3 Změna rozhodnutí o zrušení obchodní společnosti

Rozhodnutí o zrušení obchodní společnosti s likvidací může být změněno, tak aby k likvidaci a zániku této osoby nedošlo. Toto rozhodnutí může učinit pouze ten, kdo o tomto zrušení rozhodl.⁴³ Důvody, které vedou ke zrušení obchodní společnosti, jsou rozebírány v kapitole 3 a jedná se o uplynutí doby, dosažení účelu, právním jednáním, rozhodnutí orgánu veřejné moci a další. Je otázkou, zda lze zabránit zrušení společnosti s likvidací v případě všech důvodů zrušení. Není například zcela jasné, zda lze obnovit obchodní společnost, která se nachází v likvidaci poté, co byla zrušena vlivem uplynutí lhůty, na kterou byla založena, tím že je lhůta změněna na neurčito či prodloužena. Obdobně to není jasné u dosažení účelu, kdy k obnovení by muselo dojít změnou dosahovaného účelu.

JUDr. Josef Holešovský, který je předsedou senátu Vrchního soudu v Praze, k tomu říká a lze se s tímto názorem ztotožnit: *„Při širším výkladu pojmu „rozhodl“, jakož i samotného ust. § 170 lze jakékoli právní jednání mající za následek zrušení právnické osoby změnit, dokud nedošlo k naplnění účelu likvidace. Při tomto výkladu se jako přípustná jeví i změna zakladatelského právního jednání zakládajícího trvání právnické*

⁴³ § 170 Občz

*osoby na dobu určitou, resp. k určitému účelu, i poté, co již nastaly důsledky takového právního jednání spočívající ve zrušení právnické osoby s likvidací.*⁴⁴

Obdobná situace platí pro zrušení obchodní společnosti právním jednáním, ať už se jedná o dohodu společníků obchodní společnosti nebo rozhodnutí valné hromady, pokud zrušení do její působnosti je stanoveno společenskou smlouvou či stanovami. Požadavkem je dodržení formy, kterou bylo právní jednání činěno. Zajímavější otázku představuje možnost zrušení rozhodnutí orgánu veřejné moci, tedy soudu. Vzhledem k tomu, že § 170 ObčZ nerozlišuje původce rozhodnutí o zrušení, tak se lze ztotožnit se závěrem, který je platný pro rozhodnutí právním jednáním, a tudíž soud může rozhodnutí o zrušení svým rozhodnutím zrušit. Je samozřejmě nutné zjistit, zda již zanikl důvod, pro který soud vyslovil toto zrušení. Pokud tyto podmínky stále trvají, tak zrušení rozhodnutí nebude samozřejmě možné. Dále se musí soud zabývat otázkou zásahu do práv nebo chráněných zájmů společníků či třetích osob. Nutno podotknout, že na tuto problematiku existuje více teoretických závěrů a až judikatura by mohla naznačit směřování v otázce rušení rozhodnutí.

5.4 Zjištění doposud neznámého majetku

V obchodním zákoníku do novely zákonem č. 370/2000 Sb. nebyla možnost vypořádání majetku, který se objevil po skončení likvidace. Od 1. 1. 2001 nabyl účinnosti § 75b odst. 1 ObchZ, který umožňoval obnovení likvidace a jmenování likvidátora v případě neznámého majetku nebo potřebě nezbytných opatření souvisejících s likvidací. O obnově rozhodoval soud na návrh státního orgánu, společníka, věřitele nebo dlužníka. Současná právní úprava upravuje taktéž tuto problematiku v § 208 ObčZ, ale s několika změnami. Předně nedochází k ukončení likvidace a následnému obnovení, ale likvidace prostě nekončí a pokračuje. Je třeba zdůraznit, že se jedná o postup před výmazem obchodní společnosti z obchodního rejstříku, to znamená zápis do rejstříku lze ještě zvrátit. Z toho vyplývá, že není nutné jmenovat nového likvidátora a současný postupuje v rámci naplnění účelu likvidace. Je zřejmé, že se tak, na rozdíl od minulé právní úpravy, děje bez zásahu orgánu veřejné moci, tedy soudu.

⁴⁴ LAVICKÝ, Petr. Občanský zákoník I: obecná část (§ 1-654) : komentář. 1. vyd. Praha: C.H. Beck, 2014, str. 878

Otázkou je, jak přistoupíme k definici neznámého majetku nebo spíše funkčnímu vymezení pro účely výkladu § 208 ObčZ. Majetkem můžeme považovat vše, co patří dané osobě, a jsou to i nehmotné věci a práva, tedy i pohledávky, což je v případě likvidace nezanedbatelný zdroj financí v rámci zpeněžení. Judikatura se v rámci usnesení Vrchního soudu v Praze sp. zn. 7 Cmo 454/2010 vyjádřila k tomu, co považovat za neznámý majetek, a to tak, že se jedná o majetek, který je způsobilý kladně ovlivnit hospodářský výsledek likvidace obchodní společnosti. I v rámci nové úpravy to můžeme považovat za aplikovatelné. Tedy majetek, který nelze zpeněžit nebo jeho zpeněžení bude mít minimální majetkový přínos, nelze považovat za důvod postupu dle § 208 ObčZ. Za majetek neznámý lze také považovat majetek, který obchodní společnost pozbyla před započítáním likvidace i v rámci likvidace a následně byla skutečnost, na základě které došlo k převodu tohoto majetku, zrušena.

Objevení neznámého majetku není jedinou situací, kdy likvidace neskončí. Může se objevit potřeba nezbytných opatření (například úkony v rámci správního nebo soudního řízení) obchodní společnosti před výmazem z obchodního rejstříku. Zákonodárce se bohužel nevyjádřil zcela jasně, zda tato potřeba mohla existovat již před vstupem do likvidace a během likvidace nebo nastala až v době před výmazem. „*Odpověď není jednoznačná, neboť zákon nestanoví počátek doby, na kterou ust. § 208 dopadá, ale jen její konec – výmaz právnické osoby z veřejného rejstříku*“⁴⁵

Další otázkou, která není zcela jasná, je další postup likvidátora v případě takto objeveného neznámého majetku. Má jej likvidátor použít v rámci likvidačního zůstatku nebo bude součástí likvidační podstaty a zacházeno s ním v rámci účelu likvidace dle § 187 ObčZ, tedy k vypořádání majetku a uspokojení věřitelů? Odpovědí může být právě vyložení ustanovení o účelu likvidace, kdy se klade důraz na uspokojení věřitelů a až následně rozdělení zbytku majetku v rámci likvidačního zůstatku, jelikož opačná konstrukce by vedla k jejich znevýhodňování. Ke stejnému závěru lze dojít ze systematického výkladu, kdy v situaci objevení neznámého majetku po výmazu z obchodního rejstříku, může dojít z rozhodnutí soudu ke zrušení výmazu a rozhodnutí o likvidaci, a tím se obnoví neuspokojené pohledávky a likvidace dále probíhá

⁴⁵ LAVICKÝ, Petr. Občanský zákoník I: obecná část (§ 1-654) : komentář. 1. vyd. Praha: C.H. Beck, 2014, str. 1055

„standardním“ mechanismem. Pokud se použije argument od většího k menšímu, tak lze dojít k závěru, že když se tomu tak děje v situaci po výmazu, tak tím spíše před výmazem obchodní společnosti z obchodního rejstříku. Ve smyslu výkladu § 198 ObčZ se tak děje v případě řádně a včas přihlášených pohledávek. K pohledávkám, které toto nesplňují, není přihlíženo.

Po opětovném procesu likvidace zjištěného neznámého majetku je postup standardní v rámci ustanovení § 205 až § 207, viz kapitola 4.

5.5 Zánik a obnovení obchodní společnosti

Zrušení obchodní společnosti s likvidací nebo bez likvidace předchází jejímu výmazu z obchodního rejstříku. Bez likvidace se zrušuje při přeměně obchodní společnosti a také při osvědčení úpadku a následném zrušení konkurzu po splnění rozvrhového usnesení nebo zrušením konkurzu z důvodu zcela nepostačujícího majetku. V ostatních případech se zrušuje s likvidací, která končí rozdělením likvidačního zůstatku nebo převzetím likvidační podstaty věřiteli či odmítnut této podstaty. Pro případ zrušení bez likvidace, podává návrh na výmaz z obchodního rejstříku statutární orgán. Důsledkem výmazu z obchodního rejstříku je zánik této obchodní společnosti (zánik právní osobnosti a její svéprávnosti). To má za následek zánik jejich orgánů a účasti v obchodní společnosti, což ale neznamená, že je zrušeno i ručení za závazky do výše podílu na likvidačním zůstatku, nejméně však v rozsahu, v kterém ručili před zánikem společnosti.⁴⁶

Pokud je zjištěn neznámý majetek obchodní společnosti po jejím výmazu z obchodního rejstříku nebo se objeví zájem hodný právní ochrany, může soud rozhodnout o zrušení tohoto výmazu.⁴⁷ Otázka výkladu neznámého majetku, jakož i dalšího postupu po zrušení tohoto výmazu je shodná jako v případě předešlé kapitoly a je výše dostatečně rozebrána. Ustanovení § 209 ObčZ principiálně navazuje na dnes již zrušený § 75b odst. 1, s rozdíly spočívající v obecné definici osob, které jsou aktivně legitimovány k podání návrhu na zrušení výmazu z obchodního rejstříku. Nyní návrh může podat každá osoba, která osvědčí právní zájem oproti původní úpravě, kdy tak

⁴⁶ § 39 ZOK

⁴⁷ § 209 ObčZ

mohl učinit pouze státní orgán, společník, věřitel a dlužník. Další změnu představuje rozšíření důvodů o zájmy hodné právní ochrany, kdy v předešlé úpravě to bylo možné pouze v případě objevení dosud neznámého majetku. Zákonodárce zařadil, z důvodu větší právní jistoty, právní fikci existence obnovené obchodní společnosti do § 209 odst. 3 ObčZ. Všechny tyto změny měly za cíl vyřešit praktické problémy, které v případě nutnosti obnovy nastávaly.

Otázkou je, zda se toto obnovení týká pouze případů, kdy společnost prošla likvidací nebo ne, tzn. zrušena s likvidací či bez ní. Odpovědí může být náhled na systematiku zařazení § 209 ObčZ, kdy je včleněn do Části první, Hlavy II., Dílu 3, Oddílu 1 v části Likvidace, takže se lze domnívat, že se jedná o obnovení pouze v případě zrušení s likvidací. Ovšem postup obnovení a vstupu do likvidace nelze vyloučit u obchodních společností, které jsou zrušeny zrušením konkurzu, jelikož majetek této osoby je zcela nepostačující.

Pojem „zájem hodný právní ochrany“ užitý v § 209 ObčZ je pochopitelně významově odlišný od konstrukce „potřeby nezbytných opatření“ v § 208 ObčZ. V prvním případě se jedná o situace, kdy je zabráněno uplatnění určitých práv. V druhém je zde potřeba, aby společnost nebyla zrušena z důvodu nutnosti učinit určité kroky. Zájmem hodným ochrany je v zužujícím výkladu ochrana věřitelů při znovu objevení majetku, tedy potřeba tento majetek rozdělit věřitelům nebo v rámci dělení likvidačního zůstatku. Ovšem na tento pojem by mělo být nahlíženo v rozšiřujícím smyslu a je tedy možný i jiný než majetkový zájem. Stanovení tohoto zájmu bude pravděpodobně na budoucí judikatuře. To potvrzuje důvodová zpráva k občanskému zákoníku k nezbytnosti obnovy likvidované právnické osoby: *„Není však omezena jen na dodatečné zjištění nelikvidovaného majetku, ale - a to ve shodě s pojetím švýcarské právní praxe (Forstmoser, P. - Meyer-Hayoz, A., Einführung in das schweizerische Aktienrecht, Verlag Stämpfli & Cie, Bern, 1980, str. 107) - se zamýšlí možnost obnovy právnické osoby otevřít i pro případ nějakého jiného zájmu hodného právní ochrany.“*⁴⁸

Osvědčení právního zájmu je nutnou podmínkou k akceptaci návrhu soudu ke zrušení výmazu u obchodního rejstříku. Skutečnosti, ze kterých je tento zájem patrný, nemusí

⁴⁸ Důvodová zpráva k zákonu č. 89/2012 Sb., občanský zákoník

být dokazovány ve smyslu OSŘ, ale postačuje pouze jejich osvědčení doložením skutečností, které jsou pro posouzení nutné. V případě, že by se jednalo pouze o zájem ekonomický, informativní apod., tak by soud tento návrh nepřipustil. Soudem, který o tom rozhoduje je místně příslušný krajský soud, u kterého je obchodní společnost zapsána dle § 3 odst. 2 písm. a) ve spojení s § 86 odst. 1 ZŘS. Do obchodního rejstříku se následně zapíše skutečnosti, které se týkají tohoto obnovení (obnovení obchodní společnosti, skutečnost, že je v likvidaci, osoba likvidátora).

Pokud dojde k tomuto obnovení obchodní společnosti, je nutné, aby soud jmenoval také likvidátora, jelikož tímto zrušením výmazu nedochází k obnovení funkce původního likvidátora. Samozřejmě novým likvidátorem může být totožná osoba, jako likvidátor před výmazem obchodního rejstříku. Z hlediska hladkého průběhu likvidace se tento krok jeví jako účelný a rozumný. Pro tohoto likvidátora platí pochopitelně § 191 ObčZ, jelikož je právě soudem jmenován, a právě tentýž soud může tohoto likvidátora i odvolat jak stanovuje § 194 ObčZ. Činnost likvidátora a průběh likvidace jsou po tomto povolání naprosto stejné jako v případě standardního průběhu likvidace, což popisuje kapitola 4 této diplomové práce.

Dalším dopad představuje obnovení neuspokojených pohledávek jejich věřitelů, byla-li obchodní společnost obnovena vzhledem k zjištění neznámého majetku,⁴⁹ což sleduje primární účel likvidace spočívající ve vypořádání majetku zrušené obchodní společnosti, a to vyrovnání věřitelů. Pokud by k tomuto obnovení totiž nedošlo, věřitelé zaniklých pohledávek by byli zkráceni na svých právech. Situace s věřiteli dle § 203 odst. 2 ObčZ je jasná, tedy jejich pohledávky se považují za nezaniklé. Otázkou je, co s pohledávkami dle § 203 odst. 1 ObčZ. Dá se ztotožnit s teleologickým výkladem, že i ostatní neuspokojené pohledávky budou obnoveny.⁵⁰

⁴⁹ § 209 odst. 2 ObčZ

⁵⁰ LAVICKÝ, Petr. Občanský zákoník I: obecná část (§ 1-654) : komentář. 1. vyd. Praha: C.H. Beck, 2014, str. 1065

6. Likvidátor

6.1 Osoba likvidátora

Předcházející právní úprava nevyžadovala pro funkci likvidátora téměř žádné podmínky. Likvidátorem se mohla stát jen fyzická osoba, nestanovil-li zákon či zvláštní právní předpis něco jiného. S právnickou osobou jako likvidátorem bylo například počítáno jako možnost při likvidaci banky dle § 36 zákona č. 21/1992 Sb., o bankách. V současné právní úpravě může být obecně likvidátorem jak fyzická, tak i právnická osoba.

Dále byla odstraněna určitá nelogičnost z původní právní úpravy, kdy likvidátorem se mohla stát osoba, která nesplňovala předpoklady pro výkon funkce statutárního orgánu, byť na likvidátora velká část pravomocí statutárního orgánu přecházela. Nyní to musí být dle § 189 odst. 1 ObčZ jen osoba způsobilá být členem statutárního orgánu. Pro obchodní korporace, a tedy pro obchodní společnosti, jsou tyto podmínky vyjádřeny § 46 odst. 1 ZOK. Osoba musí být bezúhonná ve smyslu zákona o živnostenském podnikání. Tím je myšleno, že nesmí být pravomocně odsouzen pro trestný čin spáchaný úmyslně, jestliže byl spáchán v souvislosti s podnikáním nebo předmětem činnosti obchodní společnosti. K danému se nepřihlíží, pokud se na osobu již hledí jakoby nebyla odsouzena.⁵¹ A dále nesmí u něj nastat skutečnost, která je překážkou k provozování živnosti. Spíše než podmínka samotného výkonu je v následujícím odstavci definována oznamovací povinnost, kdy člen statutárního orgánu, a v našem případě i likvidátor, informuje předem zakladatele nebo obchodní korporaci, zda ohledně jeho majetku nebo majetku obchodní korporace, v níž působí nebo působil v posledních 3 letech jako člen orgánu, bylo vedeno insolvenční řízení podle jiného právního předpisu nebo řízení podle § 63 až 65 ZOK a nebo zda u něho není dána jiná překážka funkce. Jen pro úplnost je potřeba říci, že člen statutárního orgánu musí být svéprávný dle § 152 odst. 2 ObčZ. I pro zástupce právnické osoby, která je členem statutárního orgánu platí výše uvedené podmínky.

⁵¹ HEJDA, Jan. Společnost s ručením omezeným. 1. vyd. Olomouc: Anag, 2014, str. 223

Likvidátora můžeme považovat za orgán obchodní společnosti. To vyplývá z jeho postavení a působnosti, ale i přímo z ustanovení § 190 ObčZ, kde pro případ povolání více likvidátorů tvoří kolektivní orgán. Nutno připomenout, že likvidátor není ovšem statutárním orgánem společnosti, ale je orgánem sui generis, kdy na něj přešla většina oprávnění, které náleží statutárnímu orgánu.

Likvidátorů může být povoláno více a ti pak tvoří kolektivní orgán. Zákon nestanovuje případy, kdy je nutné povolat více likvidátorů, ale v případě likvidace rozsáhlejších obchodních společností nebo u složitějších likvidací je rozumné, nebo dokonce nutné a v souladu s péčí řádného hospodáře, že statutární orgán povolá více likvidátorů. Péče řádného hospodáře se uplatní nejen na stanovení počtu potřebných likvidátorů, ale i na výběr samotné osoby likvidátora, respektive likvidátorů. Tento kolektivní orgán je schopný se usnášet v případě přítomnosti většiny členů. Rozhodování se pak děje většinou členů, kteří jsou hlasování přítomni. Podklad pro způsob rozhodování se nachází v obecných ustanoveních občanského zákoníku, týkající se orgánů právnické osoby dle § 156. Existuje zajímavá možnost v druhém odstavci, kterou lze samozřejmě aplikovat i na kolektivní orgán likvidátorů, kdy je působnost jednotlivých členů orgánu (likvidátorů) rozdělena podle určitých oborů. Ti pak rozhodují v rámci této působnosti samostatně, ale takové rozdělení nezabývá další členy povinnosti dohlížet, jak jsou záležitosti daného likvidátora spravovány. Dá se dovodit, že způsob rozhodování může být upraven společenskou smlouvou či stanovami.

6.2 Odměna likvidátora

Odměna likvidátora, resp. likvidátorů, představuje nedílnou součást celého procesu. Odměnu a způsob její výplaty určuje ten, kdo jej povolal.⁵² Koncepce odměny vychází z předchozí právní úpravy, tzn. § 71 odst. 6 ObchZ. V nové právní úpravě došlo jen k drobnému zjednodušení v podobě toho, že se nerozlišuje, zda likvidátora povolal statutární orgán obchodní společnosti či jej povolal soud.

Funkce likvidátora je dobrovolná, pokud tedy není likvidátor povolán soudem i bez jeho souhlasu, což lze na základě § 191 odst. 3 ObčZ (více kapitola následující). V rámci

⁵² § 195 ObčZ

dobrovolného povolání se předpokládá souhlas likvidátora s výkonem své funkce a zároveň by měly být stanoveny podmínky, za kterých bude tento výkon realizován, včetně dohody o výši odměny (obvykle má peněžní formu, ale je možná i naturální odměna) a způsobu, jakým bude vyplácena, respektive je zde i možnost, že výkon bude realizován bezplatně. Samozřejmě může nastat situace, kdy nebude zřejmé, jaká je výše odměny a postupuje se dle ustanovení o příkazu, na které odkazuje sám zákon o obchodních korporacích v § 59 odst. 1. Třetí odstavec tohoto ustanovení se aplikuje v případech, že toto odměňování není v souladu se zákonem o obchodních korporacích, pak je tento výkon považován za bezplatný. S tím, že bude-li sjednaná smlouva o odměně neplatná z důvodu na straně obchodní korporace či tato smlouva nebude uzavřena vůbec nebo ji nejvyšší orgán neschválí bez zbytečného odkladu, tak se odměna určuje jako obvyklá v dané době.

Jestliže vstoupí obchodní společnost do likvidace, aniž by byl jmenován likvidátor statutárním orgánem, může soud likvidátora jmenovat i bez návrhu. Obecně tak může být likvidátor jmenován v souladu s vůlí likvidátora, ale i bez jeho vůle. Nezávisle na těchto variantách zákon nečiní rozdíl při určení výše odměny. V minulé právní úpravě se ovšem odměna likvidátorovi nevyplácela, pokud došlo k jmenování do funkce dle § 71 odst. 6 ObchZ.

Původní vyhláška č. 479/2000 Sb., o odměně a náhradě hotových výdajů likvidátora a člena orgánu společnosti jmenovaného soudem, byla zrušena vyhláškou ze dne 2. 10. 2013 a s účinností od 1. 1. 2014, tzn. vyhláškou č. 323/2013 Sb., o náležitostech formulářů na podávání návrhů na zápis, změnu nebo výmaz údajů do veřejného rejstříku a o zrušení některých vyhlášek. Nově platí nařízení vlády č. 351/2013 Sb., kterým se určuje výše úroků z prodlení a nákladů spojených s uplatněním pohledávky, určuje odměnu likvidátora, likvidačního správce a člena orgánu právnické osoby jmenovaného soudem a upravují některé otázky Obchodního věstníku a veřejných rejstříků právnických a fyzických osob. Nařízení stanovuje, že základem pro určení odměny likvidátora je likvidační zůstatek. Odměnu pak můžeme stanovit dle následující tabulky, která je převzata z § 6 této vyhlášky:

Likvidační zůstatek	Odměna likvidátora
Do 100 000 Kč	15%
nad 100 000 Kč do 500 000 Kč	15 000 Kč + 10% z částky přesahující 100 000 Kč
nad 500 000 Kč do 1 000 000 Kč	55 000 Kč + 7% z částky přesahující 500 000 Kč
nad 1 000 000 Kč do 20 000 000 Kč	90 000 Kč + 5% z částky přesahující 1 000 000 Kč

Částka nad 20 000 000 Kč se do základu pro určení odměny likvidátora nezapočítává. Takto vyplácená odměna nemusí být konečná a podle okolností případu ji lze přiměřeně zvýšit (pouze do výše likvidačního zůstatku) nebo snížit.

Skončí-li likvidace dříve, než je zjištěna výše likvidačního zůstatku, nebo nedostačuje-li likvidační zůstatek k úhradě odměny likvidátora, náleží likvidátorovi odměna ve výši 1 000 Kč. Podle okolností případu lze odměnu likvidátora přiměřeně zvýšit až do výše 20 000 Kč.⁵³

Kromě odměny má likvidátor právo na náhradu nákladů, což lze dovodit z ustanovení § 201 ObčZ, ale i z obecných zásad, na kterých je postaven občanský zákoník. Mezi tyto náklady se počítají například cestovní náhrady, pro jejichž určení můžeme vyjít ze zákoníku práce. A dále účelně vynaložené hotové výdaje s limitací do maximální výše, která odpovídá ceně obvyklé v místě a čase jejich realizace. Tyto hotové výdaje

⁵³ § 7 nař. vl. č. 351/2013 Sb.

může hradit likvidátorovi stát, pakliže je nelze hradit z majetku zrušené obchodní společnosti, ale maximálně do výše 50 000 Kč.⁵⁴

Odměnu může získat likvidátor i od insolvenčního soudu, jelikož likvidátor je činný i v rámci insolvenčního řízení, což vyplývá z § 70 InsZ. Výši této odměny určuje insolvenční soud v přiměřené výši dle zvláštního právního předpisu a tím je opět nařízení vlády č. 351/2013 Sb. Kromě této odměny má taktéž nárok na náhradu nutných výdajů. Toto ustanovení se dá považovat za speciální k § 195 ObčZ.

6.3 Povolání likvidátora do funkce

Dle § 189 odst. 1 ObčZ povolává likvidátora příslušný orgán právnické osoby. V případě společnosti s ručením omezeným náleží volba a odvolání likvidátora do pole působnosti valné hromady, jak je definováno v § 190 odst. 2 písm. d) ZOK, určuje-li tak společenská smlouva. Obdobná situace nastává u akciové společnosti, kdy volba a odvolání likvidátora náleží do působnosti valné hromady, pokud tak určí stanovy, viz § 423 odst. 2 písm. k) ZOK. Zákon o obchodních korporacích v případě veřejné obchodní společnosti a komanditní společnosti nic, co se týká volby a odvolání jejich likvidátora, nestanovuje. Vystává tedy otázka, jaký orgán povolává likvidátora v případě, když společenská smlouva nebo stanovy nedávají působnost valné hromady k volbě a odvolání likvidátora. Pro komanditní společnost a veřejnou obchodní společnost tato otázka vystává vždy. Občanský zákoník obecně nestanovuje, který z orgánů právnické osoby je právě ten příslušný k povolání likvidátora. To by mělo být stanoveno u jednotlivých forem, tedy i u obchodních společností, ale není tomu tak. Lze dovést, že likvidátora povolává samotná obchodní společnost a povolávajícím orgánem je statutární orgán.⁵⁵

Lhůta pro povolání likvidátora není zákonem stanovena, avšak v případě, že se tak nestane, se obchodní společnost vystavuje situaci, že likvidátora dle § 191 odst. 1 ObčZ jmenuje soud i bez návrhu.

⁵⁴ § 9 nař. vl. č. 351/2013 Sb.

⁵⁵ LAVICKÝ, Petr. Občanský zákoník I: obecná část (§ 1-654) : komentář. 1. vyd. Praha: C.H. Beck, 2014, str. 968

Povolání likvidátora je tedy možné i z rozhodnutí soudu, což můžeme vnímat jako zásah veřejnoprávní moci do soukromoprávní sféry. K povolání tímto způsobem může dojít v několika případech. Prvním je, že obchodní společnost nejmenuje likvidátora dle § 189 ObčZ. Lhůta pro toto „dobrovolné“ jmenování sice není dána výslovně, ale připadá v úvahu použití konstrukce „bez zbytečného odkladu“. Na lhůtu je nutné se dívat ovšem vždy s přihlédnutím k typu likvidované společnosti, respektive na lhůty, které jsou dané zákonem v rámci celého procesu rozhodování daného orgánu společnosti.

Osoba, která má osvědčen právní zájem, může podat návrh soudu na odvolání likvidátora, který neplní své povinnosti řádně a v rámci zachování kontinuity likvidace musí soud jmenovat nového likvidátora, když návrhu vyhoví.⁵⁶ Pokud opravdu nebude likvidátor plnit své povinnosti, tak jej soud musí odvolat, což je změna oproti předcházející úpravě v rámci § 71 odst. 4 ObchZ, kdy měl soud možnost volby odvolání. Další zpřísnění nastalo v rozdílných formulacích porušení povinností. Nově musí být likvidátor odvolán v případě, když neplní své povinnosti řádně, oproti dřívějšímu porušení povinností.

Dalším způsobem jmenování likvidátora soudem je, že sám soud rozhodl o zrušení obchodní společnosti, což je rozebráno v kapitole 3.2. K tomu navíc lze uvést, že například obchodní rejstřík obsahuje mnoho obchodních společností, které ovšem nevykazují žádnou činnost, což by dokládaly povinně ukládané dokumenty ve sbírce listin, a tento stav vede k neaktuálnosti údajů v rejstříku uvedených, a nejen proto mají soudy možnost zjednat nápravu a v extrémním případě společnost i zrušit. Bohužel zákonodárce v nové právní úpravě dal opět prostor pro diskuzi, jak tomu bylo v předcházející právní úpravě, zda po zrušení obchodní společnosti soudem má statutární orgán likvidované společnosti možnost volby likvidátora nebo o tom již rozhodne soud. Výkladem se dá dospět k závěru, že pouze soud je oprávněn k tomuto povolání.

Praxe ovšem ukazuje, že v případě soudem zrušených společností, je činnost likvidátora značně ztížena třeba tím, že společnost nemá fakticky statutární orgán (nekontaktní

⁵⁶ §191 odst. 2 ObčZ

osoby, cizinci s bydlištěm těžko zjistitelným apod.) nebo chybějícími dokumenty k podnikání.

Likvidátor může být do funkce povolán i bez jeho souhlasu, což zákonodárce vyjádřil v § 191 odst. 3 ObčZ. Logickým výkladem tohoto ustanovení je možné jmenovat likvidátora ve dvou případech. Prvním je jmenování dle § 191 odst. 1, když nedojde k jmenování dobrovolnému, nebo když sám soud rozhodne o zrušení obchodní společnosti. Druhým je jmenování likvidátora po odvolání původního z důvodu řádného neplnění povinností. Bez souhlasu jmenovaným likvidátorem může být pouze člen statutárního orgánu, což může být chápáno i jako sankční charakter, jelikož právě členové statutárního orgánů jsou mnohdy zodpovědní za jmenování likvidátora.⁵⁷ Jestliže je orgán kolektivní, tak je na úvaze soudu, kterého z členů vybere a jistě by měl přihlídnout k jeho zkušenostem a schopnosti být likvidátorem. Tento likvidátor má ovšem možnost navrhnout soudu, aby ho funkce zprostil, prokáže-li, že na něm nelze spravedlivě požadovat, aby funkci vykonával.⁵⁸

Pokud není možné jmenovat likvidátora ani podle § 191 odst. 3, tak ho soud jmenuje ze seznamu insolvenčních správců. Osoby v tomto seznamu dávají souhlas s výkonem insolvenčního správce, ale tento souhlas nelze vztáhnout i na funkci likvidátora, proto je nutné mít jejich souhlas pro případy jmenování likvidátorem.

Do doby, než je likvidátor povolán, v případě, že se obchodní společnost nachází v likvidaci, vykonávají funkci likvidátora všichni členové statutárního orgánu a této povinnosti se nemohou zprostit.⁵⁹ Mohou nastat situace, kdy funkce likvidátora zanikne dříve, než skončí likvidace, zákon ale vyžaduje, aby funkce likvidátora byla trvale obsazena, proto příslušný orgán musí bez zbytečného odkladu povolat likvidátora nového. Funkce může zaniknout z důvodu odstoupení likvidátora, pokud se nejedná o likvidátora, který je jmenovaný soudem a nemůže tak učinit. Toto odstoupení je jednostranné právní jednání, které se řídí § 59 odst. 5 ZOK. Likvidátor tak nesmí učinit v době, která je pro obchodní společnost nevhodná a na rozdíl od obecné právní

⁵⁷ LAVICKÝ, Petr. Občanský zákoník I: obecná část (§ 1-654): komentář. 1. vyd. Praha: C.H. Beck, 2014, str. 980 až 982

⁵⁸ § 191 odst. 3 ObčZ

⁵⁹ § 189 odst. 2 ObčZ

úpravy v § 160 ObčZ, která stanovuje, že funkce zaniká uplynutím dvouměsíční lhůty, je lhůta dle ZOK, jeden měsíc. Na základě dohody může být doba zkrácena či funkce může rovnou skončit doručením odstoupení. Dalším důvodem je pochopitelně i smrt likvidátora nebo zánik právnické osoby, která je povolána jako likvidátor. Funkce taktéž zaniká, pokud likvidátor přestane splňovat požadavky na jeho funkci. Více o těchto požadavcích pojednává kapitola 6.1.

6.4 Likvidátor v praxi

Následující kapitola se bude spíše zabývat procesy a úkony, které mohou usnadnit činnost likvidátora při plnění jeho zákonných povinností. Průběh likvidace velice ovlivní přístup statutárních orgánů. Ti mohou celý proces usnadnit a zrychlit. Samozřejmě je jasné, že potřebná součinnost bude vyvíjena spíše v případě tzv. dobrovolné likvidace, ke které dochází většinou zrušením společnosti právním jednáním, a to dohodou. Samozřejmě velké rozdíly mohou panovat při likvidaci větších nebo menších obchodních společností, ale principiální postup je stejný.

Po povolání likvidátora by bylo vhodné protokolární převzetí likvidovaného podniku, kdy současný statutární orgán společnosti předá veškerá aktiva včetně všech práv, povinností a závazků. Předávací protokol může obsahovat vícero soupisů, agend či jiných příloh. Měl by obsahovat personální agendu, tzn. seznamy pracovníků, pracovní smlouvy, závazky vůči zaměstnancům nebo naopak půjčky zaměstnancům.

Soupis právní agendy společnosti představuje taktéž důležitou součást, jelikož běžící spory mohou ovlivnit majetek společnosti. Měl by obsahovat tedy seznam vedených sporů, ale také třeba seznam smluv, které společnost uzavřela, včetně těch obchodních.

Nejdůležitější bude samozřejmě seznam aktiv, ať už se jedná o hotovost či prostředky na účtech, pohledávky, ochranné známky apod., ale i aktiva, o kterých panuje nejistota ohledně existence či jejich samotné likvidity. V soupisu pasiv by se měly vyskytovat závazky ať už z běžného obchodního styku, úvěry, ale i závazky vůči státu a orgánům sociálního a zdravotního pojištění. Měla by proběhnout inventarizace majetku, tedy inventarizační soupis. V dnešní době existuje celá řada sofistikovaných počítačových

programů, v nichž se vybrané agendy či soupisy vedou. Pokud je společnost využívala, tak lze následně jednoduše udělat zálohu stavu ke dni vstupu do likvidace.

Je nutné provést mimořádnou účetní uzávěrku ke dni předcházejícímu dnu vstupu do likvidace. Tato vyhotovená závěrka bude sloužit jako podklad pro sestavení daňového přiznání za období, které předcházelo vstupu společnosti do likvidace. Dle § 17 odst. 2 písm. c) ZOÚ musí být účetní kniha ke dni předcházejícímu dni vstupu do likvidace uzavřena a naopak dle § 17 odst. 1 písm. c) ZOÚ.

Na základě těchto dílčích kroků získá likvidátor rámcovou představu o průběhu likvidace a může sestavit program či lépe řečeno plán likvidace společnosti. Tento program bude pro každou obchodní společnost individuální a bude odrážet její stav, velikost a strukturu. Nad tímto programem likvidace může být provedena konzultace s osobami, kterých se likvidace týká, nebo kterým bude rozdělován likvidační zůstatek. Tento plán samozřejmě není pevný a je potřeba jej podle nově zjištěných skutečností pružně měnit.

Vhodná je i spolupráce s místně příslušným finančním úřadem, který může provést kontrolu daně z přidané hodnoty, případně dalších daní ke dni vstupu společnosti do likvidace, čímž se mohou odstranit možné problematické otázky v rámci účetnictví a daní, a tím dojít k ulehčení procesu samotné likvidace.

Okresní správa sociálního zabezpečení i zdravotní pojišťovny, u kterých jsou zaměstnanci registrováni, budou jistě pružně reagovat vysláním kontroly, na oznámení společnosti, že vstupuje do likvidace. Likvidátor je povinen poskytnout náležitou kontrolu a provedení těchto kontrol.

Likvidátor má odpovědnost za svěřený majetek a je zcela na místě provést revizi smluv, které jsou uzavřeny s pojišťovnami. Nejenom jejich existenci, ale také případné snížení pojistných částky v rámci utlumování chodu obchodní společnosti.

6.5 Pracovní právní vztahy a likvidace

Citlivou otázkou je samozřejmě propouštění zaměstnanců, ke kterému postupně musí dojít. Vstup do likvidace nutně neznamená okamžité ukončení všech pracovních poměrů, jelikož podnik v likvidaci může být ještě ekonomicky činný a je potřeba dokončit mnoho činností od výrobních, obchodních či udržovacích prací. Jen je třeba mít na paměti, že vše již musí být v souladu s účelem likvidace. Zde je dobré zvážit spolupráci s místně příslušným úřadem práce a poskytnout mu maximální možné informace o stavu a pokusit se zmírnit tento negativní sociální problém.

Likvidátor je oprávněn dát výpověď dle § 52 písm. a) ZP z důvodu zrušení zaměstnavatele. Ze zákona se výpovědní doba stanovuje v § 51 odst. 1 ZP a je nejméně dvouměsíční, kdy začíná běžet od prvního dne následujícího měsíce po doručení výpovědi zaměstnanci. I přes vstup společnosti do likvidace přísluší podle § 67 odst. 1 ZP zaměstnancům odstupné ve výši nejméně trojnásobku průměrného měsíčního výdělku. V případě likvidace lze dát podle ustanovení § 54 ZP výpověď i zaměstnancům, na které se vztahuje zákaz výpovědi (práce neschopný zaměstnanec, těhotná zaměstnankyně apod., viz § 53 ZP). Je možné ovšem vše řešit dohodou se zaměstnancem.

V případě likvidace mají zaměstnanci výhodu před ostatními věřiteli, jelikož podle ustanovení § 197 ObčZ musí likvidátor uspokojovat pohledávky zaměstnanců přednostně, to neplatí, je-li obchodní společnost v úpadku. Zákon ovšem nestanovuje, v jakém pořadí mají být tyto pohledávky plněny. Obecnou zásadou je pohledávky plnit dle jejich splatnosti. Speciální úpravu představuje postup dle § 201 ObčZ, kdy obchodní společnost byla zrušena zrušením konkurzu po splnění rozvrhového usnesení nebo samotným zrušením konkurzu, jelikož majetek byl zcela nepostačující a následně vstoupila tato společnost do likvidace, kdy likvidační podstata nepostačuje na splnění všech dluhů. V takovém případě se předně plní náklady likvidace a až následně pohledávky zaměstnanců. Není ovšem jednoznačné, jaké pohledávky zaměstnanců jsou myšleny k přednostnímu uspokojení. Zda pouze jejich mzdové nároky nebo i jiné nároky jako například odměny vyplácené na základě dohod mimo hlavní pracovní poměr, odškodnění při pracovních úrazech či i pohledávky se zaměstnáním

nesouvisející. Teleologickým výkladem lze však dospět k závěru, že se jedná pouze o pohledávky, které mají souvislost s pracovní činností zaměstnance.

V případě větších obchodních společností nesmí likvidátor opomenout, že v případě hromadného propouštění má povinnosti dle § 62 ZP. Tato povinnost má spíše informativní charakter směrem k zaměstnancům společnosti a hlavně ke krajské pobočce Úřadu práce, která je příslušná podle místa činnosti likvidované obchodní společnosti. Vzhledem k probíhající likvidaci obchodní společnosti neslouží jako prostředek hledání shody s odborovou organizací, ale nedodržení tohoto ustanovení by mohlo mít za následek sankcionování ze strany příslušných kontrolních orgánů.

7. Závěr

Od 1. 1. 2014 je účinná celá řada právních předpisů, které jsou součástí rekodifikace soukromého práva. Především se jedná o občanský zákoník č. 89/2012 Sb. a zákon o obchodních korporacích č. 90/2012 Sb. Změny, které nastaly, se pochopitelně dotkly i institutu likvidace. Celkově se na právní úpravu likvidace obchodní společnosti v rámci obchodního zákoníku nahlíželo jako na zdařilou, byť obsahovala řadu nejasností, které byly odstraněny až judikaturou. Zákonodárce v nové úpravě neprovedl ve výsledku zásadní změny a jen se pokusil o komplexnější pojetí, odstranění předchozích interpretačních problémů a doplnění o mechanismy, které mají za cíl efektivnější naplnění účelu likvidace.

V diplomové práci jsem si vytyčil cíl zhodnotit novou úpravu institutu likvidace obchodní společnosti, provést srovnání s původní úpravou, identifikovat novinky a ty podrobit výkladu a analýze. Dále se pokusit navrhnout vhodné změny de lege ferenda.

Snahu o komplexnost lze spatřovat v přesunu právní úpravy likvidace do občanského zákoníku se současným zobecněním pro všechny právnické osoby, kde dříve otázky likvidace obchodní společnosti jsou v zákoně o obchodních korporacích. To je ve své podstatě opačné pojetí než v původní úpravě, jelikož v ní se řešila likvidace obchodní společnosti v obchodním zákoníku a občanský zákoník odkazoval na přiměřenou aplikaci likvidace obchodní společnosti i pro jiné právnické osoby. Jiným řešením, které by se jevilo jako přehledné, by bylo umístění obecné úpravy likvidace obchodní společnosti do obecné části zákona o obchodních korporacích s minimem odchylek pro jednotlivé formy společností při subsidiárním použití likvidace právnických osob upravených v občanském zákoníku. Každá likvidace je jiná, a proto je potřeba mít úpravu likvidace co možná nejpružnější bez podrobné úpravy jednotlivých institutů, aby bylo možno provést aplikaci na každou likvidovanou obchodní společnost či právnickou osobu. Současná právní konstrukce likvidace vyhovuje těmto požadavkům, proto jsem došel k závěru, že zákonodárce zvolil z možných řešení to správné.

Otázkou je, jak se snaha o komplexnost ve výsledku podařila. Při podrobnějším zkoumání lze říci, že úprava je stále lehce roztržena, protože některé otázky likvidace

obchodní společnosti řeší úvodní část zákona o obchodních korporacích a jednotlivé úpravy obchodních společností. To může mít za následek horší orientaci, interpretaci a uchopitelnost pro méně zkušené likvidátory a logicky jsou na ně pak kladeny vyšší nároky na znalost právních otázek. Likvidace se tak stává náročnou, což vede k prodloužení a zvýšení nákladů na její realizaci. Nabízí se tudíž otázka, zda podmínky pro výkon likvidátora nezpřísnit. Dle mého názoru současná úprava správně již podmínky zpřísnila tím, že likvidátorem může být osoba, která je způsobilá být členem statutárního orgánu. Došel jsem k závěru, že další zpřísnění by prospělo k hladkému průběhu likvidace. Takovým zpřísněním by mohla být profesionalizace činnosti likvidátorů jako v případě insolvenčních správců nebo povinnost mít vysokoškolské vzdělání v právním směru, ale lze si představit i ekonomické zaměření, popřípadě podmínku určité praxe. Zcela se ztotožňuji i se zpřísněním podmínek, kdy nově musí být likvidátor odvolán, pokud neplní své povinnosti řádně. Dříve byla úprava benevolentnější a likvidátor musel porušovat své povinnosti, aby ho soud vůbec mohl odvolat.

V nové právní úpravě zákon nerozlišuje mezi likvidátorem fyzickou a právnickou osobou. Dosud mohla být likvidátorem právnická osoba jen v případě postupu dle zvláštních právních předpisů, například v případě likvidace banky. Domnívám se, že tento krok bude mít pozitivní dopad, jelikož dojde k vytvoření specializovaných obchodních společností, které se budou zaměřovat na likvidace. V těchto společnostech se budou pak koncentrovat osoby, které jsou specialisté na dílčí aspekty likvidace – právo, účetnictví, daně apod. Zákon nyní správně nerozlišuje mezi odměnou likvidátora, který je jmenován soudem nebo povolán orgánem obchodní společnosti.

Mezi další novinky patří výkon působnosti likvidátora členy statutárního orgánu v případě, kdy by osoba likvidátora nebyla jmenována. Dle mého názoru se jedná o dobré řešení, jelikož v minulé úpravě musel tyto případy řešit soud, s čímž bylo spojeno prodloužení likvidace díky možným průtahům.

Na rozdíl od minulé právní úpravy je nově výslovně a jednotně stanoven den, k němuž obchodní společnost vstupuje do likvidace. Za to je nyní považován den, kdy obchodní společnost byla zrušena nebo prohlášena za neplatnou.

Domnívám se, že by bylo vhodné v rámci prvotní fáze likvidace jasně definovat postup předávání likvidované společnosti. Jako první krok by bylo účelné protokolární převzetí majetku, dokumentů a jednotlivých agend. Následně vytvoření plánu a rozpočtu likvidace.

Novinkou je také zavedení pojmu likvidační podstata, což lze chápat jako párový termín k obecně známému pojmu konkurzní podstata. Používání pojmu zjednodušuje formulace v zákoně a zároveň to není na újmu přesnosti vyjádření. Otázkou je jasné zakotvení postupu v rámci zpeněžování likvidační podstaty. Došel jsem k závěru, že vzhledem k rozdílnostem jednotlivých likvidací, kdy se může jednat o velké společnosti nebo naopak společnosti s minimem majetku, by stanovení přesného postupu bylo ke škodě věci.

Pro zajištěné věřitele obchodní společnosti, v případě tzv. zbytkových likvidací, došlo zcela správně k jasnému definování uspokojení z jistoty, kterou byla jeho pohledávka zajištěna, kdy v minulé úpravě v nich byl zásadně znevýhodněn oproti postupu v insolvenčním řízení.

Dále se domnívám, že v rámci konečné zprávy o průběhu likvidace by bylo vhodnější ponechat výčet sdělovaných informací, jelikož současná úprava nechává ve své podstatě rozsah sdělovaných informací na likvidátorovi a jeho povinnosti řádného hospodáře.

Další změnou je okruh aktivně legitimovaných osob v případě návrhu na zrušení výmazu z obchodního rejstříku. Nyní návrh může podat každá osoba, která osvědčí právní zájem oproti původní úpravě, kdy tak mohl učinit pouze státní orgán, společník, věřitel a dlužník. Spolu s tím jsou rozšířeny i důvody o zájmy hodné právní ochrany, kdy v předešlé úpravě to bylo možné pouze v případě objevení dosud neznámého majetku. Toto rozšíření považuji za velice praktické a je vítanou změnou.

Novým postupem v případě zjištění dosud neznámého majetku nebo objeví-li se potřeba jiných nezbytných opatření před výmazem z obchodního rejstříku je, že nedochází k ukončení likvidace a následnému obnovení, ale likvidace stále pokračuje. Na rozdíl od minulé právní úpravy se tak děje tedy bez zásahu soudu. Není totiž opodstatněné,

aby soud rozhodoval o obnovení likvidace či o osudu neznámého majetku. V otázce obnovení likvidace po výmazu z obchodního rejstříku se domnívám, že by bylo vhodné jmenování stejného likvidátora, jako v případě původní likvidace. Minimálně se to jeví jako účelné u obnovení v rámci malého časového odstupu, kdy má likvidátor stále v povědomí danou likvidaci a její individuální úskalí.

Bohužel zákonodárce umožnil, v rámci těchto novinek, vícero možných interpretací, čímž částečně promarnil jedinečnou šanci při rekodifikaci dotáhnout institut likvidace do bezchybného stavu. Nyní si budeme muset počkat na právní praxi a soudní judikaturu, jak jednotlivé novinky dotvoří. Jsem ovšem přesvědčen, že nová úprava likvidace obchodní společnosti je velice zdařilá a přinesla řadu potřebných novinek.

Seznam zkratek

InsZ – zákon č. 182/2006 Sb., o úpadku a způsobech jeho řešení (insolvenční zákon), ve znění pozdějších předpisů

ObchZ – zákon č. 513/1991 Sb., obchodní zákoník, ve znění pozdějších předpisů

ObčZ – zákon č. 89/2012 Sb., občanský zákoník

ObčZ 1964 – zákon č. 40/1964 Sb., občanský zákoník, ve znění pozdějších předpisů

OSŘ – zákon č. 99/1963 Sb., občanský soudní řád, ve znění pozdějších předpisů

TOPO – zákon č. 418/2011 Sb., o trestní odpovědnosti právnických osob a řízení proti nim, ve znění pozdějších předpisů

VeřRej – zákon č. 304/2013 Sb., o veřejných rejstřících právnických a fyzických osob, ve znění pozdějších předpisů

ZOK – zákon č. 90/2012 Sb., o obchodních společnostech a družstvech (zákon o obchodních korporacích)

ZOÚ – zákon č. 563/1991 Sb., o účetnictví, ve znění pozdějších předpisů

ZP – zákon č. 262/2006 Sb., zákoník práce, ve znění pozdějších předpisů

ZŘS – zákon č. 292/2013 Sb., o zvláštních řízeních soudních, ve znění pozdějších předpisů

ŽZ – zákon č. 455/1991 Sb., o zvláštních řízeních soudních, ve znění pozdějších předpisů

Seznam použité literatury

1. ČÁP, Zdeněk a Jan HEJDA. Zákon o obchodních korporacích: výklad jednotlivých ustanovení včetně návaznosti na české a evropské předpisy. Praha: Linde Praha, 2013, 783 s. ISBN 978-80-7201-917-5.
2. FENYK, Jaroslav. Zákon o trestní odpovědnosti právnických osob a řízení proti nim: komentář. Vyd. 1. Praha: Wolters Kluwer Česká republika, 2012, xiii, 169 s. Komentáře Wolters Kluwer. ISBN 978-80-7357-720-9.
3. HÁSOVÁ, Jiřina. Zákon o úpadku a způsobech jeho řešení (insolvenční zákon): komentář. 1. vyd. Praha: C.H. Beck, 2008, xx, 1056 s. Beckovy texty zákonů s komentářem. ISBN 978-80-7179-595-7.
4. HAVEL, Bohumil. Zákon o obchodních korporacích s aktualizovanou důvodovou zprávou a rejstříkem. 1. vyd. Ostrava: Sagit, 2012, 287 s. ISBN 978-80-7208-923-9.
5. HEJDA, Jan. Společnost s ručením omezeným: zásadní změny podle nového zákona o obchodních korporacích, shrnutí hlavních rozdílů dřívější a současné právní úpravy, nejdůležitější dopady nové právní úpravy. 1. vyd. Olomouc: Anag, 2014, 279 s. Právo (Anag). ISBN 978-80-7263-870-3.
6. LASÁK, Jan. Zákon o obchodních korporacích: obchodní zákoník: srovnávací texty. 1. vyd. Praha: Wolters Kluwer Česká republika, 2013, xiii, 357 s. ISBN 978-80-7357-346-1.
7. LAVICKÝ, Petr. Občanský zákoník I: obecná část (§ 1-654) : komentář. 1. vyd. Praha: C.H. Beck, 2014, xx, 2380 s. Velké komentáře. ISBN 978-80-7400-529-9.
8. PELIKÁNOVÁ, Irena. Komentář k obchodnímu zákoníku: podle právního stavu k 1.4. 2003. 3. aktualiz. a dopl. vyd. Praha: Linde, 2003, 614 s. ISBN 80-7201-420-x.
9. PILÁTOVÁ, Jana. Likvidace obchodních společností. 5. aktualiz. a rozš. vyd. Olomouc: ANAG, 2014, 229 s. Účetnictví (Anag). ISBN 9788072638772.

10. SIGMUNDOVÁ, Michaela. Péče řádného hospodáře v širším kontextu českého soukromého práva. Plzeň: Vydavatelství a nakladatelství Aleš Čeněk, 2012, 149 s. ISBN 9788073804114.

11. ŠTENGLOVÁ, Ivana. Obchodní zákoník: komentář. 13. vyd. V Praze: C.H. Beck, 2010, xxii, 1447 s. Beckova edice komentované zákony. ISBN 9788074003547.

12. VRBA, Milan. Odpovědnost a ručení v právu obchodních společností. 1. vyd. Praha: Univerzita Karlova. Právnická fakulta, 2013, 185 s. ISBN 9788087146781.

Abstrakt

Diplomová práce se zabývá právní úpravou likvidace obchodní společnosti v kontextu nové právní úpravy, která je účinná od 1. 1. 2014.

Minulá právní úprava likvidace byla považována za zdařilou a byla ve velké míře převzata. Cílem práce je popsat proces likvidace v nové právní úpravě a najít odlišnosti v úpravách. Ty následně vyložit a odstranit interpretační nejasnosti.

Práce se skládá, mimo úvodu a závěru, z pěti kapitol, kdy první kapitola se zabývá právní úpravou likvidace, zejména jejím vývojem, který vyvrcholil přijetím nového občanského zákoníku č. 89/2012 Sb. a zákona o obchodních korporacích č. 90/2012 Sb.

Zrušení obchodní společnosti je základním předpokladem likvidace vyjma případů, kdy je soudem prohlášena za neplatnou, proto se další kapitola zabývá způsoby zrušení obchodní společnosti, které zahrnují právní jednání, rozhodnutí orgánu veřejné moci, uplynutí doby a dosažení účelu.

Třetí kapitola se zabývá samotným účelem a průběhem likvidace spolu se zpeněžením a následným rozdělením likvidační podstaty se zmínkou o vztahu likvidace a insolvenčního řízení.

V další kapitole jsou již popsány závěrečné kroky likvidátora jako závěrečná zpráva o průběhu likvidace, archivace dokumentů a návrh na výmaz z obchodního rejstříku. S tím bylo nutné se zabývat možností změny rozhodnutí o zrušení a obnovy obchodní společnosti v případě nově objeveného majetku.

Poslední kapitola se zabývá samotnou osobou likvidátora i z hlediska jeho praktické činnosti. To zahrnuje předpoklady povolání likvidátora, samotný způsob povolání a i jeho odměnu.

Legal regulations of liquidation of a company

Abstract

This thesis deals with the legal regulation of liquidation of a company in the context of the new legislation, which is effective from 1st January 2014.

The previous legal regulation of liquidation was considered successful and was largely taken. The aim of this thesis is to describe the process of liquidation in the new legislation, subsequently find differences in both regulations and explain them, and finally remove interpretative ambiguities.

The thesis consists, besides introduction and conclusion, of the five chapters. The first chapter deals with the legislation of liquidation, especially its development, which culminated in the adoption of the new Civil Code no. 89/2012 Coll. and the Business Corporations Act no. 90/2012 Coll.

Dissolution of a company is a prerequisite of liquidation, except cases of court declaration of its invalidity. Hence the next chapter discusses ways of dissolution of a company, which include legal proceedings, public authority's decision, expiration term, and purpose achievement.

The third chapter deals with the very purpose and process of the liquidation, as well as with monetization followed by separation of the liquidation nature with reference to the relationship of liquidation and insolvency proceeding.

The next chapter describes the final steps of a liquidator as a final report on the liquidation process, document archiving, and proposal for deletion from the Commercial Register. Simultaneously, it was necessary to examine the possibility of changing the decision to cancel and restore a company in the case of newly discovered property.

The last chapter discusses the liquidator as a person in terms of his practice. That includes requirements for the liquidator profession, its performance, as well as his reward.

Seznam klíčových slov

ČJ: Likvidace obchodní společnosti, Likvidátor, Zrušení obchodní společnosti

AJ: Liquidation of a company, Liquidator, dissolution of a company